EESTI PÄEVA-LEHT

ESTNISKA DAGBLADET

Laupäeval, 8. sept. 1973
Nr. 69 (3857) **15. aastakäik**

Järelümberasujad loeti Saksamaal PÖGENIKEKS

Baltisakslaste ümberasumise tingimuste kõige tähtsamaks punktiks oli kahtlemata, et kutse Saksamaale siirdumiseks käis ainult saksa rahvusgrupi liikmete kohta, selgub dr. D. Loeberi poolt baltisakslaste ümberasumise kohta koostatud dokumentidekogu materjalidest (mille eelmised osad on ilmunud EPL-is 18., 22. ja 29. augustil), milliseid käesolevas neljandas järelümberasumist käsitlevas artiklis vaatleb ajaloolane Evald Uustalu.

Nagu selgub Saksa Välisameti vastusest Tallinna saadiku vastavale järelpärimisele tuli soovitada neile, kes olid saatkonnas järel kuulamas käinud Saksamaal asüüli saamise võimaluse üle (enamuses endised vene ohvitserid ja vabadussõjalased), välja rännata teistesse maadesse.

Isegi peale Balti riikide okupeerimist N. Liidu poolt, mil n.n. järel-ümberasumine päevakorda tõusis, oli Himmler jatkuvalt nõus vastu võtma üksnes saksa rahvusgrupi liikmeid ja neidki vastumeelselt.

Vastaval nõupidamisel 14.8.40 otsustati nimelt, et saksa soost järel-ümberasujaile antakse samad soodustused kui olid kehtinud 1939 sügisel ainult siis kui nad eestisse ja Lätti olid kohale jäänud Saksa riigiasutuste loal või siis lojaalsusest oma töökoha vastu (Betriebstreue).

Erandine lubati ümberasujate soodustus anda ainult Saksa Usaldusvalitsuses teeninud mitte-sakslastele juhul kui nad Saksa huvide eest olid "teovõimslat" välja astunud.

Kõik ülejäänud järel-ümberasumisega Saksamaale siirdujad arvati põgenikeks, nende hulgas erandina ka segaabieludest pärinevad isikud js samuti sakslastega abielus olevad vööra päritoluga isikud.

Selliste erandite puhul oli aga nõuetav, et abielu oli olnud saksa vaimus (im deutschen Sinne geführt), et lapsed olid saksa vaimus kasvatatud jne.

Need kes põgenikeks arvati, ei saanud ümberasujate soodustuste osalisiks, millisest vahetegemisest oli aga asjaosalistele valjult keelatud märku anda. Nii jäigi neile teadmatuks, et põgenikel näiteks ei olnud õigust oma varanduse ülekandmiseks. Põgenikud lahutati ümberasujaist ka kohe peale Saksamaale saabumist kuna nende jaoks olid ette nähtud eri laagrid.

Järg teisal.

ISRAELIS: *"Balti juudid ei ole N. Liidu päritoluga"*

JERUUSALEMM (EPL) – Ajaleht The Jerusalem Post, refereerides Beersheba linnas toimunud teist Nõukogude Liidu Immigrantide Ühingu (Soviet Immigrants Association) kongressi, kus ilmnesid vastuolud varem ja viimati N. Liidust pääsenud juutide vahel, märgib, et üles kerkis ka Baltikumi küsimus.

Nimelt tekkis küsimus, kas N. Liidu Immigrantide Ühing Iisraelis hõlmab ka neid juute, kes on tulnud Balti riikidest, s.o. eestist, Lätist ja Leedust.

Hiljem N. Liidust tulnud liikmed leidsid nimelt, et Baltikumist tulnud juute ei saa kuidagiviisi võtta N. Liidu Immigrantide Ühingu liikmeiks ja sel lähtsal põhjusel, et Eesti, Läti ja Leedu ei ole tegelikult mingid N. Liidu osad, vaid koguni iseseisvad riigid, kuigi okupeeritud.

Nad saavad seega olla kongressil küll vaatlejaiks, mitte aga liikmeiks.

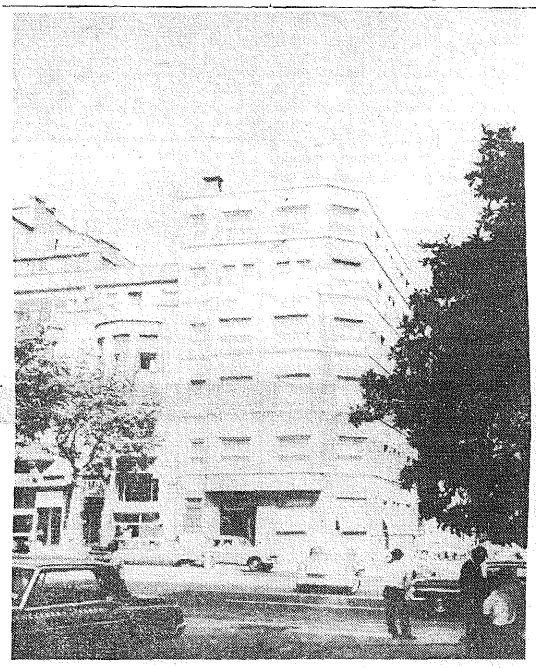

Endine Eesti Vabariigi peakonsulaat Istanbulis. 1940 oli siin peakonsuliks Eichard Jöffert, kes suri paguluses Rootsis.

Kesknõukogu ei avalda NIMESID

NEW YORK (VES) – Ülemaailmse Balti Nõukogu koosolekul New Yorgist, kus eestlasi esindasid Eesti Kesknõukogu esimees Alfred Anderson ja aseesimees Paul Saar, otsustati jatkata Euroopa julgeolekukonverentsi aktsiooni ka Genfis, kus konverents jätkub. Seekord ei teatata üksikasju ega kohalesõitvate delegaatide nimesid, et vältida üllatusi Helsingi sordist, kuigi teada on, et Shveits ei ole nii olenev venelastest kui Soome.

Teatavasti esitasid venelased Soome välisministeeriumile juba enne balti delegaatide saabumist nimekirja, keda tuleb vahistada.

Koosolekul konstateeriti rahuldusega, et vabariiklik senaator James L. Buckley on lasknud USA kongressi protokollidesse kanda Balti delegaatide sammud ja kirjelduse nende vangistamisest. Senaator sai materjalid delegatsiooni leedu liikmelt Valiunaselt.

Toronto ajaleht "Meie Elu" kirjutab pealkirja all "Müstika Helsingi vahejuhtumi ümber", et RAhvusliku Välisvõitluse Nõukogu arreteeritud esindaja Jüri Kahar saanud pärast vabastamist ja paigutamist Helsingis "Marski hotelli" paki mitmesuguste materjalidega, mille saatjaks olnud ERN büroo Stockholmis.

Viimane (keda muide süüdistati soomlaste poolt keelatud kihutusmaterjali levitamises N. Liidu vastu), ei mõistvat, miks materjal tuli tema aadressil, kui saatval organisatsioonil olid oma esindajad Soomes. Ilmselt oli pakk vahepeal olnud soome politsei valduses.

Türgi sümpaatiad Eestiga ent ka omal pinged itta

Eesti Päevalehe korrespondent, kirjanik Aarand Roos otsis oma äsjasel Türgi-reisil, kus ta muu hulgas järjekordselt kohtas Karsi läheduses Karacöreni-eestlasi, ka Eesti Vabariigi esinduse jälgi Istanbulis ning küsis välisministeeriumis, kuidas praegune Türgi suhtub Eestisse.

Aarand Roos kirjutab:

Istanbulis oli Eesti Vabariigi 1930-ndatel aastatel peakonsulaat ühe üürimaja viiendal korrusel aadressiga Cumhuriyet Caddesi 137 (Vabariigi tänav). See on Beyoglu (end. Pera) linnaosas üks peatänavaid, mis on tänapäeval veelgi keskse-maks saanud seal asetsevate välismaa lennuliinide terminalide ja kuulsa hotelli Istanbul-Hiltoni tõttu. Otse viimase vastas teiselpool tänavat asub Eesti Vabariigi endise peakonsulaadi, Hava Apartimani nimeline üürimaja.

Esimese E.V. esindajana saabus Türki ametikohuseid täitma konsul Aleksander Hellat, kes a. 1921 Konstantinoopelisse kutsuti eesti sõdureid abistama. Rinde varisemisel Krimmis novembris 1920 oli nimelt kindral Wrangeli valgete vägede kümnete tuhandete põgenikkude hulgas ka eestlasi. A. Hellati vastuvõtu aadressiks oli tolleaja uhkeim hotell Pera Palace, kus ta peatus paar-kolm päeva.

Hiljem on Türgis akrediteeritud olnud järgmised Eesti Vabariigi esindajad: 1932 konsul E. Weberman Istanbulis, 1936 aukonsul S. Karaosman, 1939 saadik J. Markus Ankaras ja 1940 peakonsul R. Jöffert Istanbulis. Meie esindused suleti 1940, aga et ma olin huvitatud Türgi valitsuse ametlikust seletusest meie peakonsulaadi likvideerimisele, kasutasin juhust Ankaras viibides pöörduda Välisministeeriumi poole. Ühtlasi tahtsin selgusele jõuda praeguse valitsuse suhtumisest Eesti Vabariigi valitsusse.

Selle viimase ülesandega võttis 1963 ajakirjanik Andres Viirsoo ette usutleda tolleaegset välisministrit N. Ardicoglu't, kes m.s. kinnitas järgmist: "Türgi on teadlik oma hõimude (.so. eestlaste) orjusest N. Lii-

Järg lk. 11

EPL Laupäeval, 8. sept 1973

Rataste vahel

Rootsis on VALIMISED. Ja Rootsis on tööpuudus. Samal ajal on teada, et siin maal praegu asub umbes 640.000 mitterootslast, kellest küll 240.000 (nende hulgas eestlased j.t. baltlased) on Rootsi kodanikud. Kõiki neid tegureid kõrvuti asetades tekib muidugi poliitikutel kiusatus välismaalasi ära kasutada valimisvõitluses argumendina, õigemini küll teatud põhjendusena, miks meil on tööpuudus.

Peaminister kuulus nende hulka, kes kaudselt rääkis opositsiooni võimalikest kavadest välistööjõu sissetoomiseks (ta omistas selliseid mõtteid Fälldinile ja lõikas aplause samal teemal Göteborgi-duellil Bohmaniga) oma enda teadmise vastu, sest lõppudelõpuks ei otsusta tööstused ise tööjõu importi, vaid valitsuse poolt konstrueeritud loa-andmise-mehhanismis on peaminister ise see, kes hoiab ohjasid.

Ja kui siis vaadata antud lubasid, siis selgub, et 1971/72 eelarveaastal anti ettevõtetele lubasid ainult kokku 5 (!) inimese importeerimiseks, kuna käesoleval aastal ühtki luba ei ole antud.

Kuna välistööjõu küsimust argumendina on kasutatud ka madalamal nivool (ja palju jämedamates vormides), siis ei ole ime, kui Invandrarverketi (endise Välismaalaste Komisjoni järeltulija) sheff, peadirektor Kjell Öberg otseselt protesteeris, kuigi süüdlaste hulgas olid ka tema enda sotsialistlikud parteivennad:

— Sellelaadiline debatt äratab latentse võõrastevaenulikkuse, mis leidub siin maal ja kõikides muudes maades. Oleme uhkeldanud, et meie oleme eelarvamustevabamad kui teised maad, kuid praegu ei usu ma seda põrmugi, ütles Öberg ja juhtis tähelepanu viimasel ajal üha kasvavale anonüümsete välismaalastevaenulike kirjade sisule, kus neid kirjeldatakse kui "alama klassi", teisejärgu olevusi.

Peadirektor lisas, et kahtlemata oleks toon ka valimisvõitluses välismaalaste suhtes palju viisakam, kui viimastel oleks hääleõigus (Öberg on nõudnud sisserändajatele osalist valimisõigust kohalike omavalitsuste valimiste osas).

Invandrarverketi peadirektor jättis märkimata, et kaudselt tabab võõrastevaenulik agitatsioon ka neid 240.000 võõra päritoluga inimest, kes tegelikult omavad selle maa kodakondsuse, kui mitte rahvust. Lai mass oma võõrastevaenulikes tunnetes laiendab eriti kriisiaegadel "välismaalase" templit meeleldi ka nende peale. Olukord, mida on tunnud ka need grupid, kes siin maal on "sisse elanud" ligemale kolme aastakümne kestel.

Latentselt massides peituv võõrastevaenulisus on olnud muide põhjuseks, miks näit. soome tööjõud, kelle keeleoskuse puudlikkus igasuguseid kontakte raskendab, kipub tagasi kodumaale, kus töövõimalused on paranenud. Boråsi Algots konstateeris pärast puhkuseperioodi lõppu, et nii palju soomlasi on kodumaa-puhkuselt tagai tulemata jäänud, et teatud fabrikatsiooniliigud tuleb viia Norrlandi-vabrikusse, kus on vajalik tööjõu-kaptasiteet olemas.

Kummalisel kombel varieerub võõrastevaenulisus mitmesuguste vähemusgruppide osas. Madalaimal seisavad, nagu peadirektor Öbergki mainis, mustlased. Selle vastu ei ole märgata erilist aversiooni neegrite vastu, kes teatavasti massmeediumides sagedalt esinevad kui rassiprobleemide ja võõrastevaenulisuse näited teistes maades.

Balti grupp on oma läheduse tõttu Põhjala tüübile ning oma tublidusega pääsenud suhteliselt hästi, kui maha arvata ikka ja jälle kerkivad poliitilised süüdistused, mis viimastel aastatel vasakäärmuslike gruppide kaudu on saavutanud mõjuva aktuaalsuse ja ilmselt on mõjustanud ka riigivõimu praegust hoidjat teatud restriktiivsusele Balti kodanike kultuuriliste vajaduste rahuldamisel.

Siia kuulub ka näit. EPL pressitoetuse järjekindel mahahääletamine Presstöösnämndenis, otse vastu seadust ja kunstlikult konstrueeritud põhjendustega.

Kui Rootsis on tööpuudus, siis ei taba see muidugi mitte ainult rootslasi, vaid ka nii naturaliseeritud kui ka naturaliseerimata välismaalasi, kelle situatsioon kujuneb tihti eriti raskeks, kuna neil puuduvad siin maal tugevamad juured.

Seda vastikum on välismaalaste kasutamine n.ü. löögipuuna valimisvõitluses. Nad on sageli nagunii juba tugevasti jäänud rataste alla — ja valusasti. Seda teab kõige paremini Invandrarverketi sheff, kes pöördus avalikult erakondade poole palvega jätta sisserändajad mängust välja.

Ta rõhutas õigusega, et Rootsi ei saa ka tööpuuduse aegadel asuda nii restriktiivsele seisukohale, et ka poliitilisi põgenikke vastu ei võeta — neid inimesi tuleb aidata ja neile ka tööd muretseda igas olukorras.

EESTI PÄEVALEHT
Eestiska Dagbladet
Peatoimetaja Juhan Kokla
Vastutav väljaandja
(ansv. utg.)
Arvi Moor

Toimetus ja talitus:
EESTI MAJAS Stockholmis:
Wallingatan 32, 1 tr.
Postiaadress: Box 667
101 29 Stockholm 1
Telefon 21 84 46

Toimetaja Eskilstunas Jüri Aus
Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120,
331 02 Eskilstuna, tel. 016/14 77 72
Tellimispostgiro nr. 15 67 70-0
Kuulutusarvete postgiro 60 59 00-0,
Eesti Päevaleht Förlags AB,
Stockholm

Tellimishinnad:
Aasta ..... kr. 158:-
Termin (4 kuud) ..... kr. 57:-
Kuu ..... kr. 16:-

Väljaandja EESTI PÄEVALEHT FÖRLAGS AB

Trükkija: Eskilstuna-Kurirens Tryckeri AB Eskilstuna 1973

VÄLISKOMMENTAAR
Soome rajatagusest

Tagasivaade praeguse Soome rajatagusele Ida-Karjalale pakub õpetlikku pilti arengust, mida võib pidada iseloomustavaks ajaloolisele võitlusele Ida ja Lääne vahel. Olemasolevatel andmetel elasid karjalased veel kaheteistkümnenda sajandi kestel võrdlemisi iseseisva rahvana.

Aga varsti seepeale kisti karjalsed kestvasse võitlusesse, kus pooli esialgu esindasid venelased ja rootslased. Folkunga-ajastul 13. sajandil oli Rootsi ühikriik, mille külge kuulus ka Soome.

1617 veebruaris ingeri külas Stolbovas Rootsi ja Vene vahel sõlmitud rahulepinguga läksid suured alad Ida-Karjalast ja Ingerist Rootsile. Järgnenudsajanditel lükkus aga piir järkjärgult tagasi lääne poole. Nihkumist märkisid rahulepingud 1721, 1743 ja 1809, millide tulemusena mitte ainult Ida-Karjala, vaid ka Soome tervena läks Vene alla ja muudeti suurvürsti riigiks.

Pärast Vene tsaaririigi kokkuvarisemist kuulutas Soome enda iseseisvaks 1917 detsembris, kuid oli sunnitud pidama vabadussõda Nõukogude Vene vastu. Sõda lõppes 1920 oktoobris Tartus sõlmitud rahuga, milles Venemaale loovutati Ida-Karjala.

Rahu kestis 1939 novembri lõpuni, mil N. Liidu väed alustasid kallaletungi Soomele, toetudes kurikuulsa Ribbentrop-Molotovi pakti salajasele lisaprotokollile. 105 päeva kestnud sõjas läks Soomel korda säilitada iseseisvust. 1940 märtsi rahulepinguga kaotas aga Soome palju oma maast. Piir N. Liiduga nihkus veelgi rohkem lääne poole pärast Jatkusõda 1944.

Peale Karjala-Kannase loovutati venelastele piki piiri põhja poole maa-alasid. Soome kaotas Jäämere ranniku koos Petsamo sadamaga ja sellest lõuna pool asetsegad väärtuslikud nikli-kaevandused.

Mis puutus samal ajal Ida-Karjalasse, siis kuulutas ta enda iseseisvaks juba 1917 novembris pealinnaga Petroskoi. Venelased aga ei hoolinud sellest, taotledes Ida-Karjala allistamist. 1922 läksi see korda, mispeale Ida-Karjala muudeti "nõukogude autonoomseks vabariigiks". Sellisena püsis Ida-Karjala -kuni Talvesõja lõpuni, mil ta järsku ülendati vormiliselt iseseisvaks "nõukogude liiduvabariigiks".

Aga juba 1946 kärbiti tema territooriumi Karjala-Kannase eraldamisega Vene liiduvabariigi koosseisu. Kümme aastat hiljem kaotas Ida-Karjala ka oma väidetava vormilise iseseisvuse nõukogude liiduvabariigina ja muudeti uuesti lihtsaks autonoomseks vabariigiks N. Liidu koosseisus.

Seda ümbernimetamist põhjendati ametlikult seletusega, et karjalased ei moodustavat seal enam rahvastiku enamust.

Ida-Karjala on kaua olnud hõredalt asustatud, kusjuures karjalased ligemale kolmesaja tuhande hingega olid enamuses. Venelaste võimu alla langedes hakkas aga rahvastiku koosseis seal aegamööda muutuma. Tänapäeval loetakse Ida-Karjalas ümmarguselt 800 000 elanikku, kelledest 85 protsenti on peamiselt venelased, ukrainlased ja valgevenelased või muusse rahvusesse kuuluvad.

Tegemist on ilmselt olnud Ida-Karjala sihikindla ümberrahvustamisega, kusjuures aga venelased jäävad mööduandvaks niinimetatud "nõukogude inimese" kujundamisel. See on nähe, mida mitmed nõukogude olude uurijad peavad ohtlikuks N. Liidu piiridesse suletud ikestatud rahvaste saatusele.

Eriti juhtis sellele ohule tähelepanu inglise tuntud publitsist Robert Conquest oma teoses "The Nation Killers", mis on ilmunud rootsikeelses tõlkes pealkirjaga "Den stora deportationen".

Pilt Soome rajatagusest arengust tundub tõepoolest kurjakuulutavana, kuigi leidub ka kahtlejaid. Väärib igatahes märkimist, et umbes samal ajal kui Ida-Karjala koosseisust 1946 oli eraldatud Karjala-Kannas, talitasid Nõukogud samasuguselt ka okupeeritud Eestis, eraldades temast kui "nõukogude liiduvabariigist" Narva jõetaguse piirkonna ja Petserimaa vältega, et venelased on seal enamuses ja tulevad seepärast liita Vene liiduvabariigi külge.

Sest saadik kestab ühtlasi venelaste, ukrainlaste, valgevenelaste ja teiste kavakindel suunamine nii Eestisse kui Lätisse ja Leedusse. Ida-Karjala saatus on tõsiseks hoiatuseks, mida ei tohi kergelt võtta.

A.K.

Muusikaline pärastlõuna

Eesti Maja Klubi korraldab pühapäeval, 30. septembril algusega kl. 15 Stockholmi Eesti Majas (Wallingatan 34) muusikalise pealelõuna.

Kava täidab trio koosseisus Hilma Nerep-Mossin (klaver), Alfred Pisuke (viiul) ja Jan Neander (tshello), kusjuures kõik nad esinevad ka soolopaladega. Kavas esitatakse Bachi, Dvorzhaki, Mendelssohni, Kaljo Raidi, Stenhammari, Schuberti ja Ed. Tubina loomingut.

Eesti Maja Klubi loodab rohket osavõttu — hooaja alustamiseks taasavatud ja uuendatud Eesti Majas ja kauni pärastlõuna veetmiseks mugavates ruumides muusika maailmas.

Brasiilia eestlased Euroopas

LONDON (VE) — Londonis peatusid oma Euroopa-reisul abielupaar Gunnar ja Ismelia Ailt Sao Paulost. Ailt läks Brasiilasse Geilingenist ja töötab autovabrik Chrylseri juures installasiooni tehnikuna.

Pr. Ailti vanemad asudid Brasiiliasse aga juba 1925. a., isa töötas puusepana, tütar Ismella sündis juba Brasiilias, aga valdas eesti könekeelt, kuna kodus räägiti oma emakeelt. See keel ei küündinud proual abielludes näiteks eesti raamatute lugemiseks, aga abikaasa oli pidev eesti raamatute lugeja, ja varsti võis porua nautida ka emakeelset kirjandust. Nende kaks tütart, üks 10-ne ja teine 140-aastane, könelevad soravalt eesti keelt ja ema usub, et tütardest saavad ka suremaks saades eesti ramatute lugejad.

Invandrarverketi peadirektori pöördumine pälvis massmeediumide pooleholdu (kuigi "Süüdlaste" suhtes oma ajakirjandus asus kaitsvale ja bagatelliseerivale joonele), mispärast on loota, et välistööjõu-argumenti enam nii energiliselt ei kasutata.

KLA

Eesti jooksjate edu

Duisburgis toimunud Euroopa meistrivõistlustel juunioridele langes eesti kergejõustiklaste saagiks kaks medalit pikamaajooksus. N. Liidu meeskonnas võistlev Enn Sellik sai hõbemadali 5000 m distantsil ajaga 14.11,8 ja Ulo Kriisa pronksi 3000 m jooksus ajaga 8.04,6.

Helgi Parts 58.20

Rapla kergejõustikukarikavõistlustel oli ketteheitja Helgi Parts ennenägemata vormis. Juba esimesel katsel lendas ketas üle 55 meetrit. Eelvõistluse parima tulemusena kanti protokolli 56.68. Viiendal katsel lendas ketas soodsas vastutuules veelgi kaugemale — 57.08 ja viimasel heitel koguni 68.20. Rekord! Selle tulemusega jagab H. Parts tänavuses maailma edetabelis 17.—18. kohta.

Briti takistused antikommunistide konverentsile

NEW YORK (VE) — Ülemaailmne EEsti Kesknõukogu saadab oma esindaja Euroopas lähemal ajal peetavale rahvusvahelistele konverentsidele. Kesknõukogu esindajana sõidab Euroopasse G. Buschmann, kes on Kesknõukogu esindajaks Washingtonis. G. Buschmann võtab osa 25.-27. augustini Londonis asuva Euroopa Vabadusnõukogu (Europe an Freedom Douncil'i) koosolekust, kuhu tal on isiklik kutse. Euroopa Vabadusnõukogu Londonis on üks tähtsamaid kommunismivastaseid organisatsioone Inglismaal.

Järgnevalt pidi G. Buschman osa võtma Londonisse 29. augustist kui 1. septembrini kokku kutsutud Ülemaailmse Antikommunistliku Liidu seitsmendast konverentsist.

Selle suurema konverentsi suhtes on aga konverentsi korraldava Liidu juhatusel tekkinud vastuolu Inglise valitsusega ja esialgul ei ole kindel, kas konverents toimub Londonis või mitte.

Inglise valitsus on keeldunud andmast sissesõidu viisat Rahvusliku Hiina (Taiwani) delegaatidele, kes on täitnud tähtsat osa kommunismivastase maailmaliidu senistel konverentsidel, mis on peetud Ida-Aasia riikides ja Mehhikos. Kui Taiwani esindajaile sisseõsidu luba konverentsist osavõtmiseks Inglismaale ei anta, kavatsevad konverentsi korraldajad konverentsi üldse hiljem pidada Ühendriikides.

Ülemaailmse Antikommunistliku Liidu esimeheks on praegu prof. Raimundo Guerrero Mehhikost.

Pärast Londonis viibimist sõidab G. Buschmann puhkusreisile Euroopa mandrile. Genfis julgeoleku konverentsi ajaks sõidab G. Buschmann Genfi. On võimalik, et selleks ajaks ka keegi teine Kesknõukogu esindaja Genfi sõidab. Praegu viibib uuesti Euroopas Balti Maailmanõukogu esimees dr. J. Valiunas New Yorgist, kes selgitab, missuguseid võimalusi on Genfis Balti riikide huvide kaitse korraldamiseks.

USA

UNO avaldas New Yorgis andmed, et USA-s toiduainete alal tekkinud kitsikuse tõttu ei ole võimalik edaspidi enam aidata 80 kuni 100 miljont isikut vähearenenud ja vaestes maades, sest USA põllutööministeerium ei saa enam osta ja tasuta välja jagada toiduainenid "Food for Peace" programmi kaudu.

Majandusministeeriumi andmeil jatkub majanduselu kiire tõus, mida valitsus inflatsiooni pidurdamiseks aeglustada püüab. Tööstuskäitiste toodang suurenes juulikuus seitsekümnendikku prots. ja majade ehitamine 2 milj. 176 tuhande üksusega on ajaloos suurimaid.

President Richard Nixoni televisiooni- ja raadiokõne Watergate küsimuses veenis Gallupi ringküsimise järgi ainult 27 prots. vastajaist presidendi süütuses, 44 prots. leidis, et seletus ei andnud rahuldavat vastust kõigile küsimustele.

Maakera orbiidis tiirleva "taevalaboratooriumi" järjekorrad teine 3-liikmeline meeskond maandub pärast kahekuulist maailmaruumis viibimist 25. sept. Kolmas meeskond koosseisus Gerald Carr, William Pogue ja dr. Edward Gibson stardib 9. novembril.

President Richard Nixoni populaarsus oli augustikuu esimesel nädalal korraldatud Gallupi ringküsimisel madalam kui ühelgi teisel presidendil viimase 20 a. jooksul: ainult 31 prots. vastajaist kiitsid tema ametipidamise viisi heaks.

Soome maksab punaväelasile söjakahjutasu

HELSINGI (ME) — Üheks jälle omapäraseks sündmuseks Soomes on kahjutasu maksmine neile umbes 10 000-le punavangile selle aja eest, mis nad olid nüüd "kodusöjaks" nimetatava Soome Vabadussöja ajal "valgekaartlaste" vanglis või vangilaagreis. Soome sotsiaalvalitsus tegi esialgse arvestuse, et neid võib veel olla järel umbes 4000 ringis, kuid nüüd on ilmnenud, et nende arv on 10 000 ümber. Seni on makstud kahjutasu juba 1700-le. Kahjusumma makstakse ka neile valge poole meestele, kes olid vangis punakaartlaste käes.

Kahjutasu suurus on 1000 marka, seliele võib lisaks tulla veel 500 marka, kui ta oli vangis veel peale 1. jaan. 1919. a. ja teine 500 marka kui see aeg kestis peale 1. juulit 1919.a. Sotsiaalministeerium nägi ette kahjutasude üldsummaks viis miljonit marka, kuid see summa kuni kolmekordistub.

Sotsiaalvalitsus on saanud kahjutasu nõudeid mitmelt poolt, isegi paraguaist, rääkimata Kanadast, kus soovijate arv on siinse saatkonna kaudu üle 40, sellejuures on aga võimalik, et osa on oma sooviavalduse otse Soome saatnud.

Soome valitsus arvab, et see omapärane, enam kui 50-aastatagune "arveteõiendamine" on sliski hea asi ja samm õiges suunas, kuna selle sammu tagajärjel Soome kodusõja haavade armid hakkavad kaduma. Järelikult pidid need nii kaua veel rahva hulgas püsima, sest kõik kahjutasusaajad on juba kõrges vanuses.

Valimiste ajal

— Majandus on sel aastal hea. See on halvem kui mullu, kuid palju parem kui tuleval aastal. . .

KGB-osakond Viru-hotellis

TORONTO (EPL) — Mele Elu kirjutab ühendustest okup. Eesti ja Rootsi vahel:

Varemalt lubati Eestisse söitvatel turistigruppidel viibida kuus päeva seal. Nüüd on asi korraldatud juba tükk aega nii, et kuuepäevasest sõidust Nyman & Schultzi ja Reso turismigruppide sõiduks kulub samuti ligi kuus päeva, kuid enne läheb laev Rootsist Turgu, kust õhtul sõidetakse bussidel Helsingisse, seal ööbitakse ja veedetakse järgmine päev Soome pealinnaga tutvumiseks ja siis alles läheb laev Helsingist Tallinna, kus saab olla ainult kolm päeva.

Mitmed sellised turistid pikendavad oma Talinnas olemist mõne päeva võrra. Selleks olevat nüüd "Viru" hotellis Inturisti juures KGB osakond, kus tuleb pikendusloa eest 100 rubla maksta ja "Viru" hotellis edasi elades juba kõrgemat tasu anda toa eest. Varemalt tuli pikendusluba küsida KGB asutuselt kusagil linnas.

Turismireiside seltskonna liikmed peatuvad peamiselt "Viru" hotellis, kus Stokholmist tasutud kogu reisi eest toahind on hästi odavam koos toitlustamisega. Sõit Tartu või Pärnu koos saatjaga maksab taksoautos 400 rubla. Nii teenitakse N. Eestis rohkem valuutat, sest välisraha tuleb kauemal Tallinnas viibimisel rubladeks vahetada.

Superstar filmituna

NEW YROK (VES) — Ühendriikides valmistati film musicali "Jesus Christ, Superstar" järgi. Selle filmi vastu protesteerivad USA juudid, kes leiavad, et kogu film on juudivaenulik.

The American Jewish Committee alustas aktsiooni filmi kõrvaldamiseks kinodest. Filmis kujutatakse preestreid juudi templeis purjus ja korruptsiooni kehastajaina jne. Pühakojad olevat täis prostituute, narkootikakauplejaid ja kuulipilduja-kaupmehi.

Mitmevärvi kopeermasin

NEW YORK (VES) — Uut tüüpi kopeerimismasin on väljatöötatud Xerox Rank suurfirma poolt. Kõikidest senistest kopeermasinatest erineb uus Xerox selle poolest, et ta võimaldab äratõmbeid kuni seitsmes värvis, näiteks värvifotodest, värvilistest joonistustest jne.

Värvikoopia valmib masinas 33 sekundiga. Ajakiri "Changing Times" teateil tuleb uus masin USA-s müügile jõuludeks. Samuti on korraldamisel aparaatide laenutamisesüsteem.

• Leinateated

Miamis, Floridas, suri 8. augustil Sinaida Olli Erikson, sünd. 31. märtsil 1899 Pärnus.

Lakewoodis, New Jersey osariigis, suri 12. augustil Antonina Jänes, sünd. 21.augustil 1920 Karulas.

New Jerseys suri 7. augustil Juhan Pirn, sünd. 1. dets. 1895 Laiuse vallas. Kadunu oli kodumaal E.V. Kohtukoja liikmeks.

Ühendriikides suri Richard Põlgaste.

Torontos suri 11. augustil Alide Kriisa, sünd. 2. dets. 1898 Voltvetis.

Torontos suri 11. augustil Ida Reemets, n-na Kasuk, sünd. 7. nov. 1909 Harglas.

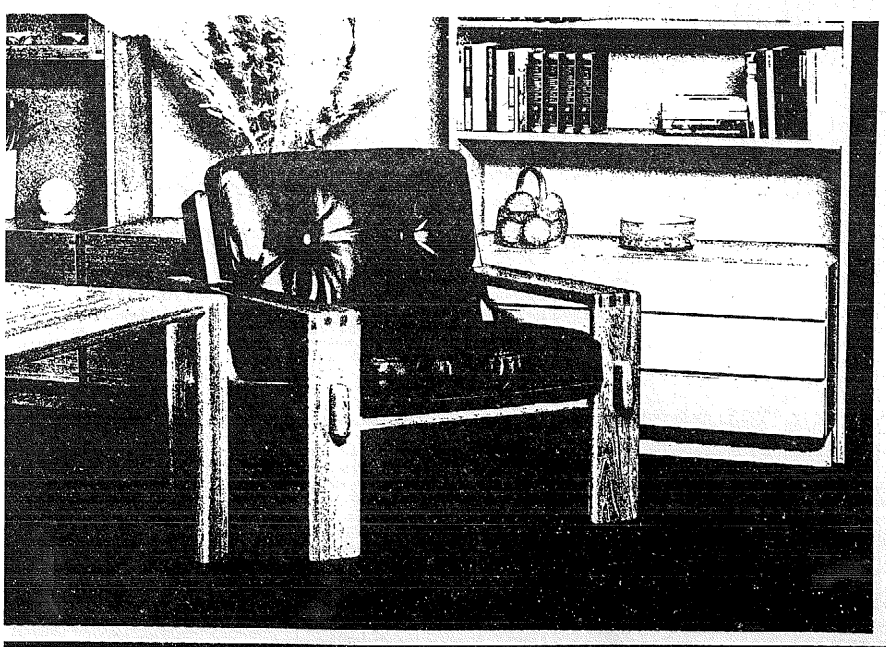

asko Miljövaruhus:
Möbler

Köike mida esindab suurepärane soome disain:
Asko mööblid! Arabia portselaan ja klaas!
Iittala klaas! Marimekko ja Metsovaara kangad!

ASKO
finncenter

Stockholm, Sergels Torg 4
Uppsala, Östra Ågatan 27
Västerås, Vasagatan 11

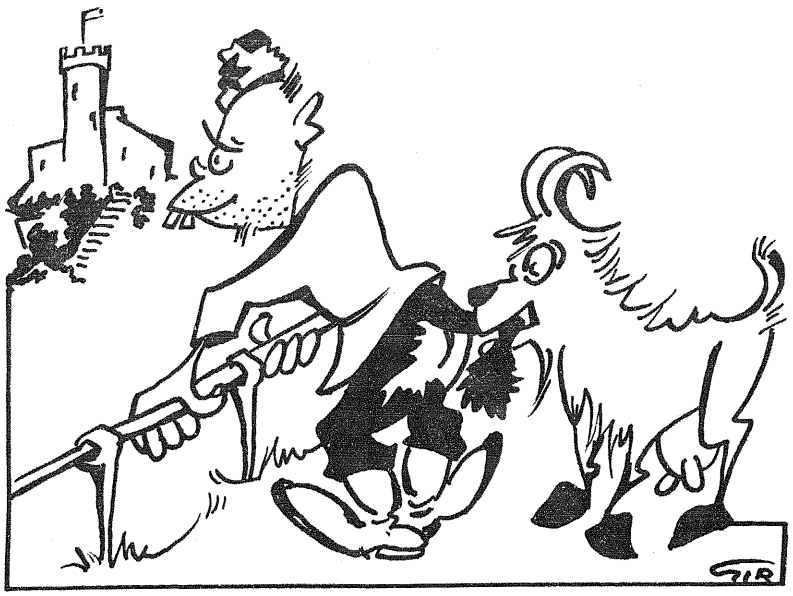

EV esindaja märgukirjast USA välisministrile.
— Alates aastast 1940 on Nõukogude Liit avalikult väitnud, et temal olevat õigus valitseda Eesti maad ja rahvast.
— A vot, jeestlane vjääga mahajäänud rahvas on, pole isegi kitse!
(EPL/Sirkel).

Lahtise taeva poliitika Luure maailmaruumist

Mida sõbralikumaks lähevad ameeriklaste ja venelaste vahekorrad ja mida rohkem süveneb kahe maailma suurvõimu vaheline koostöö, seda intensiivsemaks muutub vastastikune luuretegevus. Tänapäeva luuretegevust ei arendata aga, vähemalt USA poolel, enam elavate spioonide saatmisega vastase maale, vaid selle musta töö teevad praegusel moodsal ajal vastavad instrumendid maailmaruumis ringiändavatelt luuresatelliitidelt. Arvatakse isegi, et need luuresatelliidid aitavad kaasa maailmarahu säilitamiseks, sest nende kaudu teavad mõlemad suurvõimud, mis vastase juures toimub. Viimased sündmused USA siseelus näitavad, et elavate inimeste abil kommunistide juures luuretegevuse sooritamiseks on ülepääsmatuid raskusi.

"Watergate" uurimiskomisjoni ees kinnitas USA Kesk-luure asutise vallandatud direktor R. Helms, et CIA nimi tuleb hoida puhas ja ta väitis, et president on temalt kui kõige paremini makstud "suurspioonilt" nõudnud isegi USA kodanike jälitamist.

Nii juhtuski, et Pentagoni dokumendid anti Vene saatkonnale kõigi USA sõjasaladustega üle. Dokumentide vargad möisteti kohtu poolt õigeks ja varaste avastajad istuvad kinni ning neid kutsutakse senati komisjoni ees sissemurdjateks ja varasteks.

Need on põhjused, miks vastavad masinad, tehnilised instrumendid jäävad veel ainukeseks vahendiks USA vaenlastel. USA valitsusvõimude silma peal pidamiseks.

Nii on neil põhjustel kujunenud olukord et, vaatamata sõbralikkudele vahekordadele, vastatikune luuretegevus muutub järjest suuremaks. Seda peetakse praegu isegi ulatuslikumaks kui kõige rangema külma sõja perioodil.

Eriti viimase kuue kuu jooksul märgitakse erilist elavust maailmaruumi kaudu luuretegevuse alal. On vajadus avastada vastase sõjasaladusi.

Luuresatelliitide tegevus on arenenud juba nii kaugele, et arvatakse, et vastane ei saa astuda enam ühtegi nimetamisväärset sõjalist sammu, mida instrumendid taevalaotusest ei oleks võimelised registreerima.

Luurekehade silmad ja kõrvad on eriti tundelised ja nad näevad iga lennukit, iga vettelastavat laeva. Nad registreerivad rakettide ladusid, vägede liikumisi ja kogumisi jne.

Kuid nad jälgivad ka vastase luuresatelliitide tegevust, jälgivad nende fotografeerimist ja piltide saatmist maapinnale.

Neid on mitut liiki, ühed töötavad ilmaruumis iseseisvalt ja teised ainult juhitult maapinnalt. Viimase 5 aasta jooksul oli N. Liidul igal aastal maailmaruumis kokku kuni 30 luuresatelliiti. USA-1 oli samal ajal ainult 4 luurekeha üleval. Kuid USA vastavad satelliidid on palju täielikumad ja nende tegevuse aeg on palju pikem.

On märkimisväärne, et just enne president Nixoni ja Brezhnevi kohtamist saadeti mitmeid luuresatelliite üles, et saada andmeid oma vastase sõjalise tugevuse kohta. Venelane sai ju USA sõjasaladused Pentagoni dokumentidest, mis anti Vene saatkonnale üle.

Arvatakse, et 20 aasta pärast on vastavad instrumendid niivõrd arenenud, et enede abil on võimalik isegi avastada allveelaevu ja jälgida kalade liikumist ja tegevust mere sügavustes. Need on praegu väljatöötamisel.

Ni USA kui ka N. Liit on võimelised hävitama üksteise luure satelliite, kuid nad sõlmisid 1972. a. kokkuleppe, mille põhjal nad ei tee seda. Nad vaid peavad silmas üksteise tegevust. USA õhuruumi luuretegevus lennukite abil oli juba president Kennedy ajal niivõrd arenenud, et Kennedy teadis, et N. Liidul ei olnud tol ajal veel niipalju aatomirelvi, et ta riskis nõuda Vene rakettide kõrvaldamist Kuubalt.

N. Liidu luuresatelliidid jäävad maailmaruumi tavaliselt 3—17 päevaks ja nende poolt võetud pildid heidetakse langevarjude abil maapinnale. Kõige suuremat muret teeb venelastele asjaolu, et nende surnud kosmosespioonid ei taha hästi kuulda korraldusi maapealt. Nad langevad sageli maha väljaspoole N. Liidu piire. Seepärast on need konstrueeritud nii, et teatud kaugusele maapinnast jõudes nad lõhkevad ja hävivad.

USA saadab oma luuresatelliidid maailmaruumi Vandenbergi õhubaasist ja need liiguvad 160—30 000 km kõrguselt ning kaaluvad ca 1500 kg. Neil on üle maailma kokku 7 kontrolljaama, kust nende tegevust juhitakse ja kontrollitakse ning nende tähelepanekuid registreeritakse.

Nende poolt võetud pildid heidetakse tavaliselt alla kuskil Hawaii lähedal, vastavates nõudes ja need korjatakse merest välja. Hiljuti saatis USA üles 10 000 kilosed luuresatelliidid, mis registreerivad pilte ja saadavad neid kontrolljaamadesse. On veel satelliite, millised hoiatavad aatomirünnakute eest.

Luuresatelliitide asjandus on arendatud erilise hoolega selle tõttu, et N. Liit ei lubanud kontrolle oma territooriumile. See viis lahtise taevalaotuse poliitikale. Kumbki pool muretseb oma informatsiooni iseseisvalt ja praegused USA ja N. Liidu juhid taluvad seda. Tulevik näitab, kas lahtise taeva poliitika suudab säilitada maailmarahu. (ME/AJK).

Külastage
EESTI MAJA
WALLING. 34-I

Eesti meremehed organiseeritult 30 a. paguluses

Eesti Meremeeste Union (EMU) võib käesoleval aastal tagasi vaadata oma kolmekümneaastasele tegevusele, olles seega üks vanemaid eesti organisatsioone paguluses. EMU liikmeskonna nimekirjast on selle aja jooksul läbi käinud ja seal esinenud üle 4.000 maksumaksja liikme.

Eesti Meremeeste Union asutati Eesti Meremeeste Ühingu nime all 1943 Stockholmis meremeeste ja laevandustegelaste poolt, kel oli saatuslikkude aastate alguses õnnestunud välismaale pääseda. Mõni aasta hiljem, kui eesti laevandus paguluses oli juba jalad alla saaanud ja vajadus unioni järele Lääne maailma eeskujul oli käegakatsutav, muudeti meremeeste ühing unioniks.

Organisatsiooni juhtivateks jõududeks neil pöördelistel algaastatel olid Ernst Laur (praegune Eesti asekonsul USA-s) ja T. Sillaots (praegu Montrealis).

Koos eesti levanduse arenguga laiendas union hiljem oma tegevust üle Skandinaavia piiride kõigile neile maadele, kus meie laevad töötavad ja asuvad. Omaaegne side Rootsiga on selle tagajärjel oma tähtsusest palju kaotanud.

EMU liikmeskonda kuuluvad kõik need meremehed, kes töötavad eesti laevadel vabas maailmas. Unionis on selletõttu esindatud kõik tähtsamad meremeeste kutseliigid. Samuti leidub seal meremehi mitmesugustest erinevatest rahvustest, kuna eesti rahvusest meremeeste arv on meie laevadel aastate jooksul tublisti vähenenud.

Eesti Meremeeste Union on juba aastakümneid täisõiguslikuks liikmeks maailma suurimates ja tähtsamates kutseühingulistes keskustes — Rahvusvahelises Vabade Kutseühingute Liidus (ICFTU) ja Rahvusvahelises Transporttööliste Föderatsioonis (ITF).

Viimases keskuses on unioni esindaja-peasekretär valitud ITF-i ülemaailmlise kongressi poolt Föderatsiooni nõukogu-liikme asemikuks, peale selle on tema meremeeste sektsiooni juhatuse liikmeks.

Neis suurtes ja mõjurikastes organisatsioonides on union järjekindlalt esindanud ja kaitsnud meie kutselisi ja rahvuslikke huvisid ning valgustnud meie rahva kannatusteed ja olukorda.

Oma liikmete kutsehuvide kaitsmiseks on unionil sõlmitud laevaomanikkudega kollektiivlepingud, milles on meremeeste palgad ja muud töötingimused üksikasjaliselt ette nähtud ja reguleeritud. Eesti pagulaslaevanduse õitseajal oli unionil selliseid kollektiivlepinguid sõlmitud ligemale 40 laevaga. Kahjuks on aga meie laevandus kapitali vähesuse, juhtivate laevandustegelaste väljalangemise jne. tagajärjel aastate jooksul tugevasti kahanenud ning tuleviku väljavaated ei tundu kuigi head olevat.

Unioni esimeheks on praegu kapten K. Matson ja peasekretäriks N. Metslov, unioni esindajana Inglismaal töötab kapten A. Vares, EMU liikmeskonna esinduse — Nõukogu — liikmeteks valiti 1971.a. asetleidnud üldvalimistel kapt. K. Matson, tüürimees E. Tilk, peastjuuard O. Hindpere, A. Suurna, mehaanik J. Mets, tüürimees A. Sula, meh. G. Jerem, meh. F. Ahlberg, tüürimees E.J. Kelk, A. Karmaskson, kapten E.J. Lemberg, pootsman V. Ausmees, pootsman H. Maiman, kapten J. Valm ja tüürimees A. Lembra. Nõukogu oli viimati koos augustis s.a., kusjuures tehti kokkuvõte möödunud tegevusest ja arutati tuleviku väljavaateid.

Ed. Rüga 70-aastane

Kunstnik Eduard Rüga tähistas oma 70-ndat sünnipäeva USA-s East Patersnis, New Jersey osariigis, kus on ta praegune elukoht.

Juubilar pärineb Võrumaalt. Õppis Võrru gümnaastiumis, kus oli agaralt tegev õpilasringides ja spordiväljakutel. Pärast gümnaastiumi lõpetamist siirdus Tartu Pallase kunstikooli, kus astus algul maaliklassi, lõpetades kunstikooli pärast kolmeaastast õppetöö katkestust 1939. a. graafikuna. Põgenikuna Saksamaal oli E. K. Kunstnike Keskuse organiseerijaid, olles pikka aega ka selle esimeheks, ja laagrikoolis õpetajaks. Jõudes USA-sse hakkas ka siin organiseerima kunstnielu ja korraldama näitusi. Oli ka Kultuurfondi asutajaid, peale selle seltskondlikult tegev kodukohas E. Patersonis, kus oli mõnda aega eesti selstsi esimeheks.

E. Rüga on esinenenud näitustel Roomas, Budapestis, Varsavis, Antverpenis, hiljem paguslasena paljudes kohtades Pariisist Soomeni ja Austraaliani. Tema teoseid leidub muuseumides kodumaal, Euroopa keskustes, samuti USA-s.

Tingimusi lennu eest Riiga

NORRKÖPING (EPL) — Norrköpingi kohus karistas tingimisi noort direktorit, kes jaanarikuus sooritas spordilennuki madallennu üle Läänemere Riiga. Nagu ta ise jutustas, oli ta tahtnud venelastele imponeerida ja end pakkuda spiooniks. Tal tuleb maksta rahatrahvi 100 päevapalga ulatuses.

Kohus möistis mehe süüdi lubamatus relvapidamises, õhusõidumääruste rikkumises, tolliseadusest ülaastumises ning ralskamises. "Raiskamine" käis lennuki kohta, mille mees lennuklubist laenas ja mis ei olnud tema oma. See jäi venelastele.

— — —

Port Jeffersonis, New YOrgi osariigis USA-s suri 28. augustil Mihkel Erlagen, sünd. 5. oktoobril 1896 Eestis.

Saunakultuuri ajaloost

Neid saunu, mis koosnesid vähemalt ühest basseinist pesemiseks ja ühest kuumaõhu ruumist higistamiseks, tunti juba Antiik-Kreekas. Hiljem hakati neid pesemishooneid, kus peaaegu asetati higistamisele, kasutama ka Roomas. Oma laia leviku tõttu said need saunad siis ka rooma sauna nimetuse. On teada, et keiser Constantinus Suure valitsuse ajal oli üksnes Rooma linnas 850 sauna. Kõigi nende saunade põhitunnuseks oli kuuma ja külma õhu ning kuuma ja külma vee olemasolu. Eriti suuri luksuslikke rooma saunu hakati nimetama termideks. Nende juurde kuulusid raamatukogud, spordihallid, lugemissaalid ja meelelahutuskohad. Termide parkides ja saalides esinesid lauljad ja muusikud. Vastavaist müügikohtadest võisid saunalised osta kosmeetikavahendeid ja ka muid kaupu, sageli isegi kunstiteoseid.

Rooma saunade suuruse näiteks on Diocletianuse termid, kus oli 3 suurt ujumisbasseini ja 3000 vanni. Sarnased saunad-termid levisid ka Rooma riigi poliitilise ja majandusliku võimu piirkonnas, enneköike aga Saksamaal, samuti ka Prantsusmaal ja Inglismaal.

Tälelik rooma saun koosnes kuuest ruumist. Need olid: apodyterium (riietumisruum), tepidarium (soojaõhu ruum), frigidarium (külmade vannide ruum), sudatorium (higistamisruum) ja lavarium (eriline ruum, kus saunalisi teenindati pesemise, masseerimise, õlidega määrimise ja eriliste külmaveevannidetga).

Roomast levis see uuendatud täiuslik saun Kreekasse ning Kreekast ka idamaadesse, kus ta sai türgi sauna nimetuse. pärast Rooma riigi kokkuvarisemist kadusid ka saunad Euroopast. Alles pärast ristisõdu toodi türgi saunakultuur tagasi Euroopasse. Peamiselt levisid nad siis (XIII—XV sajandil) Euroopa feodaalmõisates. Kui neid saunu hakati kasutama jooma- ja tantsupidude korraldamiseks, siis juhtus sedagi, et osa neist saunadest suleti riigivõimu käsul.

Vene saunast köneldakse esmakordselt 17. sajandil. Kuid on teada, et kloostrites leidus saunu juba X sajandil. Hiljem, umbes XVIII ja XIX sajandi vahetusel, hakati vene saunu kasutama ka teistes Euroopa riikides. Seda sauna iseloomustab niiske kuum õhk, milles saunaline viibib üsna kaua. Ühtlasi kulutatakse selles saunas ka suurel hulgal vett. Niiskuse sisaldust õhus ja kuumust suurendatakse tavaliselt vee viskamisega kerisele.

XIX sajandil algas uuesti ka rooma saunade ehitamine. Sellest ajast peale on rooma sauna peamiseks omapäraks kuum ja eriti kuiv õhk. Temperatuur hoitakse seal võimalikult ühtlasel kõrgusel: tepidariumis 50, sudatoriumis 70 kraadi ümber. Täntis koht on higistamisel. Üldse saunad, kus domineeris higistamine, on väga vanad. Näiteks köneleb neist juba Herodotos 490. aastal enne Kristust oma sküütide elu kirjelduses. Kuid higistamiseks kasutatavaid saunu tunti ka lalal alal Põhja-Ameerikas (indiaanlaste ja eskimo suguharude juures), samuti Kesk-Kesk-Ameerikas atsteekide juures Neil rahvail oli saunaskäimisel mitte hügieeniline, vaid esmajoones meditsiiniline-maagiline eesmärk.

Vahepealse saunatüübina esinevat soome sauna ei saa liigitada ei rooma ega vene saunade kategooriasse kuuluvaks, sest selles ühendatakse rooma sauna kuiv kuumus (kuiva kuumust hööguva kerise kaudu) ja leili näol esines (reguleeritav) niiskus, mis pikkamööda hajub. Üldse võime muistses soome (samuti kui eesti) saunas eraldada kaht peamist tegevust — pesemist ja higistamistvihtlemist. Pesemise osatähtsus on ajalooliselt üsna hiline. Tähtsaim on saunas higistamine ja vihtlemise kaudu keha masseerimine. Suures osas põhinebki sellel soome sauna terapeutiline mõju.

Saun on igipöline kõigil läänemere-soome rahvail. Kuid ka kaugemad soome-ugrilased (mordvalased, marid, udmurdid ja komid) tunnevad vihusaunu. Mitmes läänemere-soome keeles on sauna tähistamiseks samatüveline sõna (eesti — saun, soome — sauna, aunuse — saunu jne.). Üldse köneleb sauna pikast ajaloost selle sõna vanus. Uurimused nättavad, et see sõna pärineb vähemalt III aastatuhandest enne Kristust. Kuid veelgi vanemast ajaloolisest traditsioonist, mis oli arvatavasti kõigile soome-ugri rahvaile juba kaua ühine, köneleb sõna leil ajalugu. Seda sõna leiame peale läänemere-soomlaste veel ka kaugemail soome-ugri rahvail.

Eesti kirjalikes allikais sõna saun esineb esmakordselt XIII sajandi algul Jõelähtme kihelkonna Saunja küla kohanimes. Saksakeelsest riimkroonikast (1281—1307) pärineb teade saunast Karksis. Kirjeldatakse, kuidas Karksi ligidal eestlasest peremees õõmajalisele — rändavale nõelakupmehele — sauna küttis. Rea sõnu sauna kohta (wichtlema, sauna Löile, saunaküttaja jt.) esineb saksa soost pastor Georg Müller oma eesti-keelsetes jutlustes. Ka Gösekeni Lääne-Eesti sõnavara esitavas sõnaraamatus esinevad juba sõnad saun, wicht, vichtlema, sauna lövi ja teised. (ME/L)

Soome tahab parvlaevu Eestisse

HELSINGI (EPL) — Soome transportfirmad on elavalt huvitatud autoparveühenduse loomisest Helsingi ja Tallinna vahele, nagu selgus kaubandusministrile esitatud eriuurimusest.

Soome kontinentaaltranspordid lähevad praegu Rootsi kaudu, kus raskeveokite liiklus on piiratud teatud aegadele, mis on häiriv, pealegi on tee pikem kui üle Tallinna otse kontinendile. Venepoolseks äraütlemise motiiviks senini on olnud puudulik teedevõrk, tõenäoliselt ei soovita aga vööraid transporte tundlikes Balti rannapiirkondades.

Uurimuste järgi kasutaksid parve esimese kolme kuu ajal 15-20 järelveokiga veoautot päevas. See arv aga suureneks kogemuste järgi, lubatakse veoautode ühingus. Sellega koos suureneks reisiliiklus Soomest Eestisse umbes 12% võrra. Ka rootslased on asjast huvitatud ja sealsed asjaomased arvavad, et kuni 1000 reisijat kasutaksid seda avatavat reisivõimalust.

Soome ja Nõukogude Liidu vahelise kaubanduse uurimisasutuse seletuse kohaselt võiks parveliiklus toimuda kahest sadamast: Kotkast toimuks kaubavahetus ja Helsingist reisijatevedu. Nõupidamised parveühenduse alustamisest algavat uuesti juba sügisel.

Protestid punaarmee koori vastu Kanadas

TORONTO (ME) — Seoses punaarmee koori esinemisega Torontos suurnäituse puhul, toimus Ontario parlamendihoone ees demonstratsioon ikestatud rahvaste esindajate poolt, nende seas eestlased. Kõnedega esinesid Ontario sotsiaalminister René Brunelle ja parlamendiliige George Nixon.

Demonstratsioonirongkäigus oli sada autot. Sissejuhatava kõne parlamendihoone ees toimuval demonstratsioonil pidas Tshehhi Rahvusliku Ühingu esimees R. Hanclik, kes esile tõstis punaarmee vägivaldset sissetungi Tshehhoslovakkiasse viis aastat tagasi.

Parlamendiliige George Nixon tutvustas kohal viibivat Ontario Sotsiaalminister René Brunelle'i ja parlamendiliikmeid.

Minister Brunelle luges ette Ontario peaminister William Davise läkituse ning pidas lühikese kõne, milles ta eriti alla kriipsutas vabaduse mõtet ja vabaduse tähtsust. Ta märkis, et kanadalased tunnevad kaasa nendele rahvastele, kes on oma vabaduse kaotanud ja kinnitas, et Kanada peab kaitsma oma vabadust. Lühema sõnavõtuga esines ka tshehhi rahvusesse kuuluv föderaalse parlamendi liige Otto Jelinek.

Rahvusgruppide esindajatest kõnelesid Leedu, LÄti, Eesti, Poola ja Ungari esindajad.

Eestlaste nimel esines Rahvusliku Välisvõitluse Nõukogu abiesimees U. Petersoo, kes alla kriipsutas solidaarsust tshehhidega ning protesteeris 200-liikmelise punaarmee korri esinemise pärast Kanada Rahvusliku Näitusel.

Pärast demonstratsiooni sõidus autode karavan Toronto Lakeshor'il asuva ungari vabadusvõitlejate mälestusamba juurde, kus minister R. Brunelle asetas pärja kõigi nende mälestuseks, kes on lagenud vabaduse eest võideldes.

Male-MM a. 1975

HELSINGI — Maailma maleliidu (FIDE) 44. kongress peetakse septembri lõpus Helsingis, kus tehakse m.s. otsusi ka järgmise maailmameister-võistluse kohta a. 1975.

Maailma maleliidu esimees dr. Max Euwe ütles äsjasel Brasilia-turniiril rangeid sõnu Fischeri aadressil: "Kui Fischer keeldub mõnesugusel põhjusel mängimast määratud ajal ja kohas, siis ta kaotab MM-tiitli. USA maleliidu protestid, ükskõik milliised, jäetakse sel juhtumil tähele panemata".

Aamulehti Tamperes kirjutab, et Euwe stiil on tälesti muutunud pärast Reykjaviki päevi. Sellal Fischer võis teha mis tahtis. Lisaks sellele, et Fischer on parim maletaja maailmas, on ta ka suur majandusmees. Seetõttu tahetakse vaevalt näha sellaseid ülesastumisi, mis olid igapäevased Reykjavikis.

— — —

Lena Marta Elisabet Kaarik Stockholm-Fruängenist kuulutati abielujana maha Gunnar Hugo Svenssoniga.

Toomas Annus, üllöplane Baltimorest USA-st, viibis Euroopareisi raames külas ka Stockholmi eesti noortel.

Kas teie lapsed ja lapselapsed loevad

EESTI PÄEVA-LEHTE?

Selle kaudu seotakse nad eestlusega ja Eesti probleemidega. Paljud vanemad peavad oluliseks tellida lehte ka oma lastele kingitusena, et nad harjuksid eesti oma lehte lugema.

SOOVITAGE EESTI PÄEVALEHTE NENDELE, KES VEEL EI OLE TELLIJAD

EPL saadab meeleldi proovinumbreid.

100 a. on möödunud Jaan Raamoti sünnist

Käesoleval kümnendil võime tähistada paljude Eesti Vabariigi loojate 100. sünni-aastapäeva. Ühena nende hulka kuulub ka dr. Jaan Raamot, kes sündis 9. augustil 1873 Läänemaal Vigala vallas. Kõrgema põllumajanduslik hariduse omandas ta Soomes Mustjala põllutööinstituudis ning Saksamaal Kieli, Leipzigi ja Königsbergi ülikoolis, mille ta lõpetas 1901. aastal. 1905 omandas ta seal ka põllumajandusteaduste doktori kraadi. Ta erialaks oli piimandus. Selle tõttu töötaski Jaan Raamot Venemaal piimaasjanduse instruktorina, piimanduskooli juhtajana ja lõpuks ühe piimandusinstituudi direktorina.

Aastal 1905 asus Jaan Raamot Põltsamaal töötava põllutöökooli (end. Eesti Aleksandrikooli) juhataja kohale. Sel perioodil asutas ta rea ühispiimatalitusi, juhtis mitut põllumeeste seltsi ja korraldas põllumajanduslikke kursusi. Vahepeal, 1905 ärevate sündmuste keerises, vahistati ta Vene karistussalkade poolt ja hoiti vangimajas üle poole aasta.

1910 asutas ta koos oma naise Mari Raamotiga oma Raadi valla Sahkapuu talus esimese tütarlaste põllutöö- ja majapidamiskooli, kus ta töötas põllumajanduslike ainete õpetajana.

1912 valiti Jaan Raamot Liivimaa eesti talurahva saadikuks Vene IV Riigivolikogusse, kus ta võttis osa selle tegevusest kuni 1917. Siis määrati Jaan Raamot Vene Ajutise Valitsuse poolt Soome asjade ülemkomissari abiks ja Vene Riigipanga komissariks.

Hiljem, Vene duuma liikmena sai Jaan Raamot volituse korraldada Eestis läbirääkimisi kohaliku omavalitsuse loomiseks.

Suvel 1917, kui toimusid Eestis meie esimese rahvaesinduse — Eesti Maanõukogu ehk Maapäeva — valimised, valiti ka Jaan Raamot (EEsti Maarahva Liidu nimekirja järgi) Maanõukogu saadikuks. Maanõukogu avakoosolekul — 14. juulil 1917 — valiti Jaan Raamot meie Maavalitsuse esimeseks esimeheks.

Kui loodi eesti Ajutine Valitsus, kutsus K. Päts Jaan Raamoti põllutöö- ja toitlusministriks. Seda kohta täitis ta ka teises Ajutises Valitsuses. Kolmandas Ajutises Valitsuses (27.XI 1918 — 9.V 1919) oli ta toitlusministriks. Seega täitis ta kõige raskemat kohta toorkordses valitsuses, sest rahva toitlustamine oli siis keeruline ülesanne.

Saksa okupatsiooni keerises oli Jaan Raamoti peamiseks ülesandeks pörandaaluse rahakorjanduse organiseerimine, et toetada ja korraldada Eesti välisesindust ja saadikute tegevust.

Aprillis 1919 valiti Jaan Raamot Maaliidu esindajana Eesti Asutavasse Kogusse, kus ta algatas mötte, et Eestis tuleb suurpöllupidamine likvideerida. Hiljem, kui kehtestati uus maaseadus, oli Jaan Raamot põllutööministri abina meie maareformi tegelik elluviija. Pärast seda oli ta Jänedа põllutöökeskkooli juhatajaks.

Suri seal 5. jaanuaril 1927 önnetu kukkumise tulemusena ja maeti Tallinna Rahumäe kalmistule, kuhu talle püstitati mälestussammas ta näoreljeefi ja kirjaga: "Eesti vaprad vanevalmuvallast vaatavad". Selle monumendi püstitasid sinna eesti ühistegelised asutused. Ka oli Jaan Raamot Eesti Vabadusristi ja Soome Valgeroosi autähe kavaler. Kokkuvötte dr. Jaan Raamoti kui riigitegelase elutööst esitas avalikkusele ta naine Mari Raamot oma teoses "Mälestused". (EPL/LTE).

Ain Roost Moskvas

TORONTO (VE) — Moskvas toimunud üliõpilasspordi "universiaadil" võitles Kanada meeskonna koosseisus ka eestlasest kettaheitja Ain Roost, kes jäi kaheksandaks tulemusega 56,12 meetrit.

Roost esines ka okup. Eesti Spordilehe referaadis oma tulemusega, kuid ei märgitud rahvust.

Ja nüüd puhkame veidi. . . Jõudetund Stockholmi Eesti Lasteaias pärast einet. Põrandale asetatakse vahtplastist madratsid ja mudilased asetuvad nendele lamama (EPL-foto Tarmo Sepp).

Eesti luule antoloogia itaalia keeles

Roomas on juba valmis trükitud eesti luuleantoloogia itaalia keeles, mis ametlikult ilmub alles oktoobrikuus, mil kirjandushoonaeg n.ü. tõsisemalt peale hakkab. Luuleantoloogia toimetulemise taga seisab väsimatu Vello Salo, kes oma suve on veetnud Rootsis. Palume teda jutustada lähemat selle antoloogia kohta.

— Ilmuv antoloogia sisaldab 100 luuletust kokku 33-lt autorilt, hõlmates kogu eesti luule ajalugu Kristjan Jaak Petersonist kuni kaasajani. Raamatu annab välja üks soliidne itaalia kirjastus. Toortõlked eesti keelest itaalia keelde teostasin mina, misjärele itaalia tuntud luuletajatar Margerita Guidacci-Pinna teostas valiku ja viimistles tõlked keeleliselt ja andis nendele vormi. Temalt on ka sissejuhatus, mis käsitleb rahvastevahelist luulesõprust. Kaas on kujundatud Arno Vihalemma poolt Ystadis.

— Kas see antoloogia sisaldab ainult iseseisvusaegset ja eksiilluulet?

— See sisaldab läbilõike kogu eesti luulest, kaasa arvatud ka kodumaal viibivate luuletajate looming, muidugi ainult apoliitiline. igast luuletajast on esitatud kaks luuletust, kuna Marie Underile, Betty Alverile, Gustav Suitsule j.t. erilise kaaluga luuletajatele on antud rohkem ruumi.

— Kuidas tekkis itaallakeelse eesti luuleantoloogia idee?

— Idee oli mul juba aastal 1946. Tookord näitas nimelt rootsi suursaadik Roomas Lagerberg mulle itaaliakeelset rootsi antoloogiat (mis oli küll mõlemas keeles) ja mõtlesin siis kohe, et meilgi peaks olema selline eesti poeesiat tutvustav teos. Võtlis aga kaua aega enne kui idee teostus.

— Kuidas osutus see lõpuks võimalikuks?

— Selle erakordse huvi vastu, mis on tekkinud eesti keele vastu Bologna ülikoolis. Sealsed eesti keelt õppivad üliõpilased vajavad otse sellist raamatut. Nende õpetaja Edouarda Dala-kisfaludi koostas teatud näidetekogu eesti luulest oma loengute materjalina, mida hiljem tälendati m.h. erivihikuga Marie Underi luulest. Need olid skolastilised tõlked, eeskätt õppematerjal. Lõpuks tekkis vajadus trükitud "päris" antoloogia järele. Minul oli olemas oma põhikäsikiri 23 autori luuletustest, kuid kirjastus, kes osutas suurt huvi, nõudis materjali vähemalt 160 leheküljelise raamatu jaoks. Nii siis asusin tööle ja tõlkisin juurde. Ja leidsin tõlkepartneri Margerita Guidacci-Pinnas, kes on äärmiselt suure kriitikaga inimene. Ja kuna ta lõpuks tööga ka ise rahule jäi, siis usun, et antoloogia on korralikul tasemel.

Vello Salo

Vestles: **JUHAN KOKLA**

Röstning på sjukhus, ålderdomshem och fångvårdsanstalter ordnas den 9 september.

Se till att röstkortet blir eftersänt!

RSV RIKSSKATTEVERKET
– den centrala valmyndigheten. –

Arvustus Soomest

HELSINGI (EPL) — Soome-rootsi ajaleht "Vasabaldet" avaldas arvustuse Andres Küngi raamatule "Vad händer i Baltikum" Gunars Irbe sulest pealkirja all "Pilt Baltikumist".

ARvustaja märgib, et raamat on rikas faktidest, mida muidu rootsikeelsetest publikatsioonidest Baltikumi kohta vaevalt leiab.

Nils Riess abiellus USA-s New Jerseys Susan Mavis Cokindaga. Nils Riess toatleb praegu ülikoolis magistri kraadi.

Okupandi "uudis": Lenin iseseisvuse mõtte algatajaks!

Dagens Nyheteris kirjutas hiljuti lehe toimetusliige Disa Håstad "venelaste hirmust" (ryss-skräck) ja püüdis siis näidetega selle hirmu põhjendamatust tõendada, m.h. väites, et "Lenin andis Balti rahvastele iseseisvuse". Kust see "uusid" pärit on, selgub okup. Eestis möödunud aasta lõpul ilmunud "ülemnõukogu presiidiumi esimehe" Arnold Vaderi (kes naise kaudu olevat Brezhnevi sugulane) sulestinnist "Vennalikus liidus" lugedes. Raamatus, mis on pühendatud Venemaa ümbernimetamisele 50 aasta eest Nõukogude Liiduks, väidab Vader muu kiidulaulu keskel Moskvale, et Lenin ise olevat olnud Eesti iseseisvuse mõtte algatajaks!

Vader kirjutab:

"Lenin oli väga mures Eestimaa julgeoleku pärast, mida ohustas Saksamaa imperialism (Saksa väed asusid Eesti saartel) ja tegi J. Anvelti kaudu Eestimaa nõukogude ja partei juhtidele ettepaneku, kas ei oleks otstarbekohane kuulutada Eesti iseseisvaks vabariigiks, et saavutada tema tunnustamine välisriikidelt ja luua seega veel üks tõke Eesti kupeerimiseks Saksa vägede poolt. Nagu Lenin soovitas, arutati seda küsimust 1917.a. detsembri lõpus Tallinnas partei ja nõukogude juhtide nõupidamisel. Tuldi järeldusele, et mitmesuguste kaalukate põhjuste tõttu ei ole selline samm otstarbekohane, avaldati arvamist, et seegi ei suudaks Eestit okupatsioonist päästa".

Millised olid need "kaalukad põhjused", sellest Vader vaikib, sest need lükkaksid ümber tema valed Eesti rahva "palavast soovist" olla punase Venemaa osa, sest bolshevikel ei ole olnud kunagi Eesti rahva enamuse poolehoidu. 1917.a. Vene ajutise valitsuse poolt Eestile antud autonoomia seaduse alusel valitud Eesti Maanõukogus oli bolshevikel ainult viis esindajat.

Et Eesti Maanõukogu kinnisel koosolekul 25. augustil J. Tõnisson tegi ettepaneku end poliitilise iseseisvuse suunas püsti ajada ja sotsialistide poolt Karl Ast seda ettepanekut toetas, seda Vader muidugi ei "tea", samuti ka sed mitte, et Maanõukogu enda 15. novembril kuulutas kõrgemaks võimuks Eestis.

Eesti iseseisvuse mõte lühikese aja kestel võitis poolehoidu kõikides tookordsetes Eesti poliitilistes parteides. 25. oktoobril Peterburis ja päevapaar hiljem ka Tallinnas vägivaldselt võimu haaranud bolshevikud pidid oma kurvastuseks nägema, kui kiiresti oli poolehoidu võitnud Eesti iseseisvuse mõte, milleks nõuti Eesti Asutava Kogu valimist, kes siis rahva esindusena määraks Eesti riikliku korra.

Olles võimul ja esitades oma kõlavaid loosungeid ning terroriseerides oma vastaseid, kuulutasid nad välja Eesti Asutava Kogu valimise 21. ja 22. jaanuaril 1918, lootes valimistel saada enamuse. Aga, et ka teised poliitilised erakonnad nendel valimistel said kandideerida, siis esimese valimispäeva õhtul hääli lugedes selgus, et Eesti iseseisvuse alusel olevad parteid olid saanud kaks kolmandikku ära antud häältest.

Selle suure sissekukkumise järel katkestati valimised päeva pealt ja jätkati valitsemist terroriga. Need on olnud ainukesed vabad valimised, mis bolshevikud Eestis on korraldanud, kuid nendest ei kõnele ükski bolshevike teatmeteos, nii ka "seltsimees" Vader mitte.

SElles valmus liigub kogu see 160-lk. raamat. Vaderit vihastab "emigrantliku ladviku" alatu laim Eesti venestamisest. Kuid siis väidab ta, et eestlased väga innukalt õppivat vene keelt, "suurele osale eestlastest on ta juba muutunud teiseks emakeeleks (lk. 127)".

Kõik NSV Liidu mittevene rahvad õppivat vabatahtlikult ja innukalt vene keelt. ENSV ülemnõukogus 152 saadikut ehk 83,1% olevat eestlased. See protsent olevat mõne võrra suurem vabariigi eestlasist rahvastikust. Küll aga väidab ta et üldse olevat eesti kohalikes võimuorganite koosseisus 25 rahvusest saadikuid.

Eestimaa kompartei olevat oma koosseisult internationaalne. 1967. aastal olnud parteis 56 rahvuse esindajad. 1971 olnud parteil 75.000 liiget (lk. 137).

Lõpuks Vader valab oma tulise viha nende peale, kes Eestit tahtvat "vennalikust liidust" välja kiskuda. Ta kirjutab (lk. 129):

"Kui eesti kodanlikke emigrante uskuma jääda, siis nad polevatki töörahva võimu vastu, sotsialismi vastu. Peamine, mis neis metsikut raevu tekitab, on see, et Eesti kuulub liitriigi koosseisu. Juba mitu aastat propageerib ennast lääne imperialismile mahamüünud emigrantide ladvik R. Taagepera ja H. Raagi koostatud "memorandumit", milles kuulutatakse, nagu oleksid nad nõus sotsialistliku korra kehtestamisega eestis, kuid ilma liiduta teiste nõukogude vabariikidega, s.o. ilma NSV Liiduta.

SElle naeruväärse "dokumendi" autorid soovitavad Eesti NSV-l Nõukogude Liidu kooseisust lahkuda ja "luua iseseisev rahvademokraatia tüüpi Eesti riik".

"Seoses sellega ei saa meenutamata jätta V. Kingisepa raamatut "Iseseisvuse ikke all", milles ta võrdles "iseseisvuse ideed" Trooja hobusega: pettuse teel töörahva leeri pääsenud Trooja hobune aitas kodanlusel töörahvast orjuse panna ja ise võimule pääseda.

See "memorandum" on Nõukogude-vastase propaganda omamoodi Trooja hobeune. Äkki jääbki keegi uskuma ja langeb väljapandud võrku. Kuid Nõukogude-vastane soperdis, mis õhkab vihast eesti rahva ja Nõukogude Liidu vastu, ei saa mitte kedagi petta. Ja kui me seda meenutamegi, siis ainult kui renegaatide tõlpluse näitejat."

Praegu tsiteeritud punavõimumehe sõnad ei vaja kommentaari, nad kõnelevad ise enese eest. Aga oma pahameelt pursates Vader ei saa jätta märkimata:

"Ometi tuleb meil kodanliku propaganda mõjul ette üksikuid natsionalismi, rahvusliku upsakuse ja piiratuse avaldusi", aga muidugi see olevat tühine. Nii siis eesti rahvuslik vaim teeb okupantidele muret. (VES/A.K.)

"Libahundist" saab "Tiina"

TORONTO (EPL) — Suve jooksul on eesti filmiteam "Libahunt Production" hoolega tilesvõtteid teinud August Kitzbergi "Libahundi" filmatiseerimiseks. Film on ristitud "Tiinaks".

Mängustseene on ameerika-eestlased produtsent Edmund Maryiniga eesotsas vändanud Kanadas, kus ioodus on rohkem eestlik, samuti Lakewoodi ümbruses. Film valmib tuleval aastal. Tiina osa kannab Valli Martin.

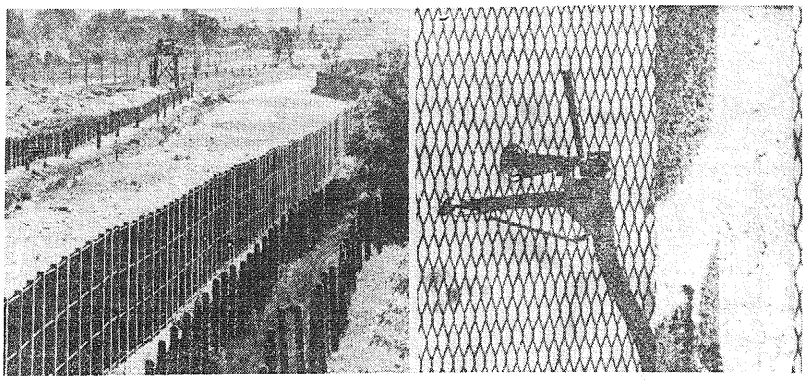

RAUDEESRIIE PRAKTIKAS on kõige kergemini jälgitav kahe Saksamaa poole vahel, kuna siin piir läheb läbi tihedalt asustatud läänealade. Tegelikult on raudeesriie konstrueeritud samadel põhimõtetel Põhja-Jäämerest Mustamereni. Vasakul on nähä ülevaatlikult kogu piirisüsteem traattõketega, metallaiaga, mineeritud liivaväljaga ning vahitornidega, Paremal näide isetulistavast taparelvast metallvõrest piiritõkkel.

Idapoliitika ei ava isetulistavat piiri

TRAVEMÜNDE (EPL kirjasaatjalt) –– Piir, mille ehitas Ida- ja Lääne-Saksamaa vahele nn. DDR, on surmav piir. Surmav sellepärast, et selle kuulsa "Staatsgrenze" okaslasele, et põgenemise katse korral on ta elu ohus. Helikopterist vaadatuseista nende okastraat-tarade ees, siis tundab ta maailma kõige verisema "riigipiirina", mis oma tõelikkuses tehniliselt täiuslik surmav barjäär. Lääne-Saksa piirivalve on sex aastal registreerinud seni 101 inimest, kes põgenemise katse korral said surma isentulistavate relvade ja miinide läbi.

Tõeline arv on sellest kahtlemata veel suurem, sest kõik surmaga lõppenud põgenemiskatsed ei saa ju Lääne-Saksa võimudele teatavaks.

Staatsgrenze algab Läänemere äärest Travemünde lähedalt ja lõpeb Prexi külas Frankenwaldis. Piiri kogupikkus on 1346 kilomeetrit. Ida-Saksamaal kõnealdakse sellest piirist kui "rahupiirist", mis poolitab külad ja poolitab ka rahva. Ühes külas lõikab ta ühelt veskilt ära selle leivakäpsetuse ruumi.

Ka kulgeb see piir läbi raudteejaamade ja kaevanduste. Selle tõttu kõik need seisavad mahajäetuina, ja ei tööta. Ka lõpevad sellel piiril 3 straadat (Autobahni), 32 raudteelilini ja 167 maanteed. Need, kes seda näevad, küsivad: kas see on siis see "normaliseerimine", millest köneleb Lääne-Saksa sotsialistlik-liberaalse valitsuse idapoliitika.

AUTOMAAT SURMAB

Varem, kui piir loodi, olid seal ainult okastraat-tarad, miiniväljad ja vahitornid. Et üleujutused rikkusid miinid ja sõdurid tulistasid mööda, siis piir "moderniseeriti". Selles moodses piiris esineb nüüd umbes tosinavõrrra erinevaid tõkkeid ja piirivöö on mitusada meetrit lai. Ta surmab nüüd automaatselt.

See trell-tara, milles isetulistavad relvad, on 3,20 m kõrge. Isetulistavad relvad, need on erilised trehtrid, mis täis teraskilde. Trehtri küljes on lõhkekeha, mille süütab mõne nägematu traadi puudutus. Killud surmavad iga põgeniku 25 m raadiusega ringis.

Praegu leidub neid isetulistavaid relvi küll veel ainult 80 km ulatuses, kuid nendega varustatavat kogu piir. Seda kinnitavad ka tähelepanekud, mis näitavad, et nende isetulistavate relvade ülesseadmine jätkub. Ülesseadmist teostavad musta uniformi kandavad pioneerid, neid aga valvavad maapruuni uniformi kandvad SSD sõdurid, laskevalmis Kalaschnikov-püstolkuulipildujad käes.

Ka piiril töötavad sõdurid ei tohi vastu Lääne-Lääne-Saksamaad asuva nn. välistarani minna. Vabalt võivad nad liikuda kuni ühe punase paelani. Kes astub ühe sammu üle selle paela, seda tulistatakse hoiatamatult.

Esimesil sõjajärgseil aastail põgenes Ida-Saksamaalt Lääne-Saksamaale 1,6 miljonit inimest. See põhjustaski piiri barrikadeerimise. Ida-Berliinis töötab pidevalt üks pioneerohvitserest koosnev staap, kelle ülesandeks vahendite leiutamine piiri pidevaks täiustamiseks. Selle tõttu pääsevad nüüd ka vähesed läbi selle täiusliku surmapiiri.

Juba aastal 1961 oli neid ainult 8 500. Kümme aastat hiljem langes see arv koguni 800-le. Nüüd õnnestub igal kümnendal katsetajal pääs läbi Staatsgrenze, milles endist viisi eksisteerib ka üleskuntud ja äestatud riba (6 m lai).

Kes sellele ribale astub, seda peavad tulistama ka piirivalvurid. Tabamise pidavat kindlustama piirivalvuri automaatrelv, milles 60 lasku. Kes ei taba, see antakse kohtu alla.

Et takistada piiri ületamist traktorite ja veoautode abil, selleks kaevati tõkkekraav, mis üle 2 m sügav. Kraavi kaldal on mingit katet omav sõidutee (pikkus 1015 km) militaarsõidukeile, mis liiguvad seal pidevalt edasi-tagasi. Kohati lahutab Ida- ja Lääne-Saksa külasid ka betoonmüür, mille kõrgus 3 meetrit. Vaatetornid selle betoonmüüri taga on 11 m kõrged, igas vaatetornis asub 3 meest.

Müüri valgustavad (ja üldse kogu piiri) proshektorid. Vaatetornid ulatuvad Travemündest Prexini. Vaatetornidel on nii omavahel kui ka staapidega telefoni- ja raadioühendus. Üks proshektor haarab kuni 400 m piirist. Kuid ei puudu ka betoonpunkrid (igas 3 valvurit), signaaltraadid, raketid, verekoerad traadi küljes (jooksumaa pikkus 500 m), komistustraadid jne.

Piiriala tasandati, künkad veeti ära, puud raiuti ja külad tehti maatasa. Kokku evakueeriti 10 000 inimest.

6 MILJARDIT

Iga kilomeeter seda "kindlat" piiri maksab DDR valitsusele 4 miljonit marka. Seega on kogu piiri "väärtus" ligikaudu 6 miljardit marka. Ainuüksi 7 000 ha viljakandvat maad on söötis. Lõikus, mis nii kaduma läheb, annaks ligikaudu ühele miljonile inimesele vajaliku leiva.

Samal ajal, kui Poola ja Tshehhoslovakkia piiril kindlustavad "julgeoleku" ainult 1 500 sõdurit, viibib neid "Staatsgrenze West" aladel 33 000, kes kuuluvad kõik elitüksustesse. Kui mõni piiril viibiv sõdur tahab minna käimlasse, peab ta teatama telefoni teel staapi.

Ta asendaminna üksinda. Kes vastab läänest tulevale tervitusele, seda karistatakse kolme nädalase arestiga, sest tervitusele vastamist loetakse "kontaktiks vaenlasega".

Seda, kes takistab kaaslase põgenemist, autasustatakse. Autasuks on tavaliselt pronksist teenetemedal, aukraadis ülendamine, 400 marka ja reis Moskvasse. Vaatamata sellele valvsusele, põgenes seni siiski 2 400 ida-saksa piirivalvurit Lääne-Saksamaale. (U)

Jyri Kork, kirjanik ja maailmaruumi-füüsik USA maailmaruumiprogrammi juures, veetis suve Soomes ja Rootsis. Ta on järgmiste ülemaailmsete Eesti Päevade informatsioonishefiks Baltimores.

Anatol Rebane Kaliforniast viibis Stockholmis.

Valuuta kauplus

Okup. Eestis ja ka mujal Kremli valitsusaladel töötavad korralise kaubandusvõrgu kõrval ka n.n. valuutakauplused, kus kaupu müüakse ainult välisraha eest. Tallinnas asub selline kauplus Tehnika tänava ja Toompuistee nurgal. Vataspool asuv mälestusesemete äri on samuti mõeldud välismaalastele.

"Mele elu" kirjutab nendest äridest:

Esimeses kaupluses on saadaval rohkesti alkoholi, ka konservekonserve, igasugust p udipadi ja ka paremaid esemeid tekstillalt, vahel isegi jalanõusid, muidugi ka tubakasaadusi.

Selle kaupluse kaubahinnad on kõik arvestatud soome markades, sest vöörastest käib Tallinnas kõige rohkem soomlasi, arvatakse, et kõrghooajal kuni 25.000. Kuid võib ka teises valuutas maksta, kusjuures see muu valuuta soome rahakurssi aluseks võttes ümber hinnatakse.

Kaupade hinnad selles kaupluses välisvaluutaga makstes (rublasid seal vastu ei võetagi) on suhteliselt odavad ja kaupade valik ja kvaliteet on ka parem kui tavalistes äridesse kohalikule rahvale. Nüüd suvel, kus palju turiste ja palju ostjaid, on tunda mõnedest kaubaartikleist puudust.

Uus tunnistaja: Wallenberg vene laagris a. 1962

N. Liidust välja pääsenud juut Abraham Shifrin on USA senati N Liidu olusid uurivale erikomisjonile tunnistanud, et veel aastal 196 oli rootsi kadumaläinud diplomaat Raoul Wallenberg (kelle vene lased vangistasid Budapestis a. 1945, kus ta oli punase risti esinda jaks juutide abistamisel) elus ja asus Põhja Jäämeres Wrangel saarel, kuhu oli koondatud ka teisi "surnuks tunnistatud" Nõuk gude vange.

Shifrin esitas USA-senatile dokumendi, mis oli alla kirjutatud teise Wrangeli saarel viibinud juudisoost isiku poolt, kes oma nime on palunud saladuses hoida, kuna ta perekond on veel N. Liidus. Tema jutustuse järele oli Wrangeli saarel asuv vangilaager pühendatud teatud eksperimentidele: vangidele anti pritse, neid hoiti teatud dieedis ja "testiti" nende hingamisorganeid. Esmajoones olid katsejänesteks need, kes välismaailmas olid surnuks tunnistatud. Nad pidi tegema rasket sunnitööd eksperimentide kõrval.

Välja pääsenud tunnistaja on jutustanud, et ta ise töötas tölgina vene KGB kontoris Odessas. Kui Iisraeli peaminister Golda Meir N. Liitu külastas, saadeti ta Moskvasse, et kelnerina tähele panna, mida peaminister oma lähematega kõneleb jiddishi keelses. "Kelner" aga unustas hetkeks oma tõelise ülesande ja hakkas ise Golda Meiriga kõnelema, küsides sellelt, kuidas on elu Iisraelis. Pärast banketti ta vahistati ja süüdistati "sionismis" ning mõisteti asumisele Wrangeli saarele.

Varem oli teada, et Raoul Wallenberg aastal 1961, mil Kreml oli teatanud tema surmast, viibis ühes vaimuhaiglas. Andmeid said selle kohta N Liidus käies rootsi professor Nanna Schwartz ühelt arstikol leegilt. Kinnitamata ungarlaste poolt välja toodud kuuldustel ol Wallenberg elus veel a. 196 ühes vangilaagris.

Pole väärt paberit. . .

WASHINGTON (VES) – Pun-a-Hiina külaskäigult tagasi jõudnud kongressiliikmed jutustasid ajakirjanudsele, et peaminister Tshou En-lai oli eriliselt avaldanud rahulolematust Nixon-Brezhnevi kokkuleppes olevale punktile, milles mainitakse, et mõlemad suurriigid võtavad tarvitusele kõik vahendid, et takistada nukleaarsõja puhkemist.

Tshou oli ütelnud, et selle punkti all Nixon ja Brezhnev on mõtelnud peamiselt just Hiinat. Edasi oli Tshou märkinud, et N. Vene ja Ühendriikide äsjane kokkulepe pole väärt seda paberit, millele see kirjutatud, kuna N. Vene ei pea ilalgi ühtegi kokkulepet.

– – –

Matti Mattson Stockholmist kuulutati abiellujana maha Gunilla Udéniga Linköpingist.

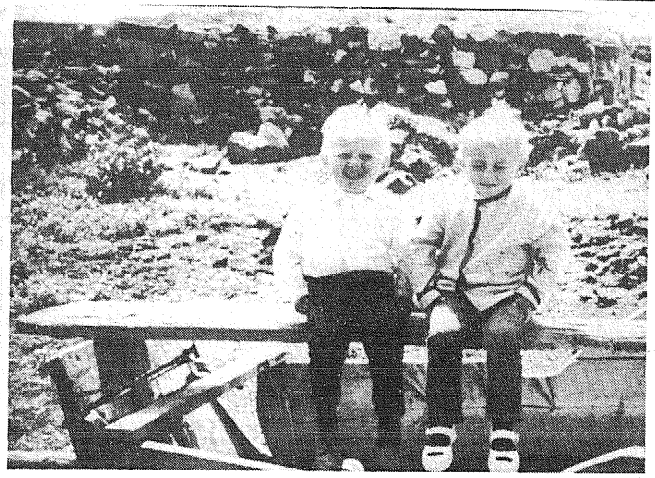

Vanemaid Türgi-eestlasi Karacöreni külas Jaan Indrekson ja noorimad, 3-aastased Eugust ja Rufus Albuk ootavad oma tuleviku kujunemist. (EPL-foto Aarand Roos)

"Tolli õigus" — esimene valguskiir orja-ajastul

"Tolli õigust" võiks nimetada üheks esimeseks inimõiguste osalliseks rakendamiseks orjastatud eestlastele. Inimõiguste ja üheõiguslikku õpetust aga meie esivanemate päästjaks orjapõlvest ja millest ajajooksul kujunes põhialus millele toetus Iseseisev Eesti. Tänapäeval on inimõigusi ja üheõigusliikust esitanud kõlavate rahvaste enesemääramise deklaratsioonidena suurriigid, UN ja varemalt Rahvaste Liit, mitmed revolutsioonid, kuid alatasa kuuleme nende õiguste rikkumistest tegelikus elus. Kuidas suhtub sellesse riigivalitsus ja ühiskond? Tundub, et meil eestlastel on iseäranis vähe sellest teada möödunud aegadest ja oleks vajalik ligemalt uurida kodumaa vabanemist orjapõlvest ja juba varem orjaajastul kohtadel esinenud üksikuid privaat või nõndanimetatud eraõigusi, et olla paremini teadlikud inimõiguste arengust eesti rahva ajaloos millele käesolevaga sooviksin tähelepanu juhtida.

Eesti Õpetatud Seltsi uurimused a. 1896 ajaloo üllõpilaste ja hilisema Tallinna linna-arhivaari Gotthard Olaf Hanseni poolt viitavad 18. sajandi pöördel esimeste inimõiguste tuulte saabumisest Eestisse.

Arvatavasti selle voolu mõjul, eraalgatusel, vabatahtlikult neli tookordset mõisaomanikku koostasid neli osaliselt erinevat eesti orjastatud talunike õiguste ja kohustuste käskude kogu oma mõisates.

Üks nendest oli "Tolli õigus" nagu nimeat[illegible] rahvas, kuid millelel tänapäeva mõistes, täielikult puudub seos tollipulgaga mida enamuses tähendame.

"Tolli õigus" (Tollsche Bauernrecht) koostati Harjumaal Ääsmäe mõisat omava Soome-Rootsi päritoluga, Vene Keisterlikust sõjaväest lahkunud mõisniku leitnant Ebbe Ludwig von Tolli poolt arvatavasti 1784-96 ajavahemiku kestel, kuupäev puudub. See eraõigus kehtestati Ääsmäe ja Pajaka mõistaes, kui kauaks pole teada, kuid oli kasutusel ka peale vakuraamatuid, mis võeti kasutusele a. 1804. Säilinud on saksakeelne tekst 6 foolio lehekäijel, kus muuhulgas anti talupoegadele järgmised [illegible]ed õigused:

1. isikliku julgeolku [illegible] (müümise, vahetamise, kinkimise keelustamine),
2. isikliku vallasv[illegible] omamise õigus ja pärandamine omastele,
3. kindlad teolkäimise ja maksu normid (rahamaksud kaotati) jne.

Slinjuures aga ihunuhtluse karistus jäeti, kuid järgnevas kolmes käsuraamatus selle kasutamine korvaldati. Tolli õigusega pärisorjade seisund muudeti sunnimaisuseks, mille järele ei võinud ilma mõisniku loata mujale elama asuda. Lubati talupoegade kohtu moodustamine ja kohtunikud valiti nende eneste keskelt.

Ihunuhtlus mõisa poolt piirati 5 piitsa või peene kepi hoobile, rohkemat peksmist lubati ainult ülalnimetatud kohtu otsusel või Maa kohtu otsusel, mille alla kuulusid ka kõik kriminaalsed süüteod.

Von Toll nimetab, et nende korralduste eesmärgiks on kannatava kaitseta kaasinimese olukorra kergendamine.

Läänemaal, Vigala lossi omaniku Berend Johann Freiherr Uexkülli poolt antud käsuraamatu välja andmise aeg a. 1789 on originaali leidmisega kindlaks tehtud, kuna eelmisest on olemas vaid saksakeelne koopia. Das Gesetzbuch für der Fickelschen Bauerschaft "Vigala õigus" omab 160 lk. teksti, vasakul eesti ja paremal saksa keeles. Raamatu alguses seisab: "Kulutamine, olgu iggaühhele teaeda! Igga inimenne, olgu kes tahhes, peab head seädust ja wisi tundma ja sedda nöört möda ellama." Näiteks leiame viiendas raamatus: "Seädussed hea ello wisi pärrast. Meie ja muudki meie walla õiglassemad mehhed olleme sure murrega näinud, et monne ülleswoetud santi wisi, ja saeggaduse läbbi monni hea rikkas perre trep treppilt ehk koggoni järsko satud waessusse ja hädda sisse, et monned piddant sest ellama, mis teised neile Jummale pärrast ansti, sepärrast kässime keik ja kelge ennamiste, wannemaad ja kohtomehhed, kes walla sees head wisi ja keik truiste korda sata, mis praego tulleb öölda, kui nemmad ei tahha kibbedat awalikko nuhtlust kanda."

Avalik nuhtlus seisnes kas mõisa või kiriku häbipostis seismises, meestel aeti pool pead juukstest paljaks, naistel tõrvatud kõiest ja okstest tehtud pärja kandmine jne.

Vigala seadus näeb ette ka teatava koolisunduse, kas vanemate abiga või pidid lapsed teatava aja käima mõisa poolt asutatud koolis kui kodus õpetust anda ei mõistetud. Siin aga jäi talupoeg siiski edasi pärisojraks. Vabahärra von Uxküll oli saavutanud Vene Keisterlikus sõjaväes ooberstleitnandi auastme ja oli meeskohtunikuks Vigala majoraadis.

Järvamaal, kaks aastat hiljem 1791, võetakse Uxkülli käsuraamat — Vigala õigus, uuendustega kasutusele Halliku ja Rava mõisates. Otto Friedrich Bron Stackelbergi poolt: Halliko walla kohto ja Seadusse Ramat, seädut Halliko Moisas wiendamal Mihkli kupäwal, Aastal 1791.

Halliku õigustest on säilinud 3 redaktsiooni, üks pea sõna sõnalt ühtub Vigala eraõigusega. Halliku seaduse raamatu lõpus on eraldi osana: "Wakko-Ramato selletamine. (Erklärung des Kaltenbrunnschen Wackenbuchs).

Parun Stackelberg õppis Göttingeni ülikoolis (1750) ja hiljem oli haagikohtunik. Eestimaa maanõunik ja konsistooriumi esimees.

Virumaal, Haljala kihelkonnas a. 1801-4, Kandle mõisnik Peter Fromhold von Lövis of Menar koostas Vigala ja Halliku eraõiguse eeskujul ulatusliku käsuraamatu, "Das Bauernrecht von Kandel", mis koosnes 11 osast. "Selletus" võtab oma alla 114 lk. ja eestikeele käsuraamat 443 lk. jne. Humaansete ideede pooldajana "pärrisherra" soojalt kiidab oma talupoegi ja on otsustanud anda neile esõigused, mida keegi neilt äravõtma ei pea. Esimesena nimetatakse kohut — "Se esimenne uus seädminne ja kasso on nüüd se: Et teil peab eddespiddi wallakohhus ja kohtomehhed tete enneste seast ja suggust ollema."

Edasi võiks meid huvitada, et kevadel ja sügisel pärast külvi ja lõikust orjastatud talupoegadel lubati 2-3 päeva oma kodus põllutööde lõpetamiseks.

Inimeste müük, pantimine ja kinkimine vastu nende tahtmist keelustati, samuti mõisa teenijateks võtmine sunniviisil.

Ka saavutasid talupojad teatavatel tingimustel võimaluse isiklikult vabaks saada. Peremehed 15 a. naised 16 a. sulased 40 a., kes laimatult teeninud, mõisale võlgadeta ja oma lapsed korralikeks inimesteks kasvatanud ja vabaduskirja eest maksnud 60 rubla, võisid saada isikliku vabaduse.

Niisugust võimalust vabaks saamiseks ei annud talupoegadele peale "Kandle õiguse" ükski teine Eestimaa eraõigus.

Lõwise käsuraamatu esialgses kavas oli ka veel märrus, et peale 1. jaan. 1801 sündinud lapsed Kandle mõisa talupoegadele saavad omama täieliku vaba kodaniku õigused. Kahjuks kaasmõisnike survel ja ülemaalise seaduse nõuete tõttu tuli sellest humaansest kavast loobuda, nagu mainib G. Olaf Hansen oma töös.

Kandle seaduste lõpus nõutakse, et mõisas oleks olemas soe vangikong ja et arreteerituid ei tohi rohkem kui 24 tundi kinni

"Kandle õigust" peetakse üldiselt kõige radikaalsemaks liberaalse ilmega Eestimaa eraseaduseks. Von Löwis of Menar oli saavutanud Vene keistri sõjaväes majori auastme ja omandas Kandle mõisa pärandina, mille ta hiljem müüs ja ostis Saka mõisa Lõganusel.

Inimõigusi, vabadust ja rahvaste enesemääramise õigusi taotleb Eesti rahvas Euroopa Julgeoleku Konverentsil Helsingis ka tänapäeval a. 1973, kus osa neist on vabaduses kuid võõrsil.

UNO TEEMANT

Pääsesid läände

Okupeeritud kodumaa teateti viibis Rootsis isa juures Hilja Silpelgas, öe juures Arnold Ainsaar ja sugulaste juures Liidia Vatiska.

Ameerikas külastas ema ja öde Harri Hillar Tamm ja sugulast Velanie Paabumets. Kanadas oli Lea Kõrgend öe juures, Armilde Priimägi venna juures ja Jaak Kõdar sugulase juures. Lääne-Saksamaal külastas öde Salme Olesk, Idä-Saksamaal sugulasi Peeter Veski, Tatjana ja Ilona Ertis ja Zhenni Ilus. Ungaris olid Valdur ja Vaike Rohtla.

"Öllenorm" 80 liitrit

Tallinnas on ölleprobleem, nagu selgus seal toimunud pressikonverentsist. Õlletehased ei suuda rahuldada nõudmist, mida arvestatakse praegu 80 liitrile isikult aastas. Toodang mullu oli aga 40,5 liitrit inimese kohta keskmiselt. Kõige rohkem õlut joodi Viljandis — 51,2 liitrit ja Tartus 51 liitrit isiku kohta — Tallinnas oli vastav arv vaid 36,1 liitrit.

Konverentsil otsiti abinõusid, kuidas õllevajaudse suurenemisele kõige kiiremas korras abinõusid leida, sest elanikkond vajavat seda tungivalt, eriti suvisel ajal, mil toimunud igasugused suuremad pidustused, rahvakogumised laulupidude ja rahvatantsupidude jne. näol.

Samas selgus, et karastavatest jookidest on suur puudus eriti suvisel ajal. Enam-vähem piisavalt jatkuvat ainult kvasse ja kuremariini, kuna morssist, mineraalveest ja gaseeritud veest olevat kõikjal puudus. Uue karastusjoogi vastu, mis kannab nimetust "Viru vesi", olevat elanikkonnas eriline nõudmine, kuid selle ja ka teiste karastavate jookide vähene kättesaadavus olevat suurel määral tingitud ka transpordi "kitsaskohtadest".

Stockholmi ürituste kalender

Eesti Kultuuri Koondises registreeritud üritused Stockholmis.

Laup., 8. sept. kl. 13.30, EKK korraldusel Ernst Jõesaare kunstinäituse avamine Eesti Majas. Näitus jääb avatuks kuni 24. septembrini.

Pühap., 30. sept. kl. 14.00, Eesti Maja Klubi korraldusel muusikaline-pärast-lõuna Eesti Majas.

Pühap., 7. okt. EKK korraldusel — Juhan Liiv sõnas ja helis.

Pühap., 14. okt. kl. 13.00, Esinduse Naisringi korraldusel moenäitus Eesti Majas.

Laup., 20. okt. kl. 13.30, soome kunstniku Sirkku Koivo kunstinäituse avamine Eesti Majas. Näitus jääb avatuks kuni 28. oktoobrini.

Pühap., 21. okt. kl. 13.00, Stockholmi Eesti Lasteaia suaree Eesti Majas.

Pühap., 28. okt. kl. 16.00, "Triinu aastapäeva koosviibimine Eesti Majas.

Laup., 10. nov. Virulaste koosviibimine Eesti Majas.

Pühap., 11. nov. kl. 17.00, Raamatukuu avamine ja kirjandusõhtu Eesti Majas.

Laup., 17. nov. Läänlaste ja hiidlaste koosviibimine Eesti Majas.

Pühap., 18. nov. EELK-Stockholmi koguduse ja EKK korraldusel Aarne Viisimaa 75 a. sünnipäeva tähistamine. Kell 16.00 kirikukontsert Jakobi kirikus ja kl. 18.00 koosviibimine Eesti Majas.

Pühap., 25. nov. kl. 14.00—19.00, EPR Samariitide Sõprade Ringi jõulumüük Jakobi kiriku koguduse ruumides, Malmtorgsgat. 5 - II.

AASTAL 1974:

Laup., 9. veebr. ja pühap., 10. veebr. St. Eesti Teatri Õpperühma teatriõhtu Agnes Lepp-Kaasiku lavastusel.

Märtsis — Pinna Stuudio teatrietendused.

METSAKODU UUDISMAA

POSTIARVE 694771 FALKÖPING

VABAÕHUPIIRKOND EESTI SKAUTLIKELE NOORTELE

AH-saated

Ameerika Hääle eestikeelsed saated antakse edasi igal pealelõunal kella 16—17 rootsi aja järele ühe tunni kestvuses. Leinealad on järgmised: 13 m (21740 kilohertsi), 19 m (15270 ja 25235 kilohertsi), 25 m (11960 kilohertsi) ja 31 m (9680 kilohertsi).

Järelümberasujud pögeniku staatusega said ootamatu eelise ajaloo käigus

Ühest diskrimineerimisest oli aga pögenikel palju kasu. Könesolevas Himmleri 14.8.40 käsus öeldi nimelt, et pögenikke ei tohtinud "mingil tingimusel" asystada Saksa uutele ida-aladele, vaid et neid tuli tööle panna Saksa "vana riigi" osades. Selle vastu paigutati aga ümberasujaiks arvatud osalt Ülem-Sileesiasse ja osalt Lublini ümbrusse Poole Kindralkubermangus. Nagu nimed näitavad asetas see soodustusena möeldud paigutus nad hoopis halvemasse olukorda. Möne aasta pärast tuli neil uutes asukohtades aaadud varandused jälle maha jätta ja enda elu päästmiseks suure kiiruga lääne poole pögeneda.

Oma uusi asukohti ei olnud aga ümberasujad saanud ise valida algusest peale. Kuigi asukoha küsimus loomulikult köiki väga huvitas ei olnud ümberasujaile selle kohta antud mingit täpsamat informatsiooni. Näiteks 1939. a. sügisel oli sihtkohana mainitud selliseid umbmääraseid paiku kui "Saksa riik", "tagasivallutatud ida-alad", "uus Saksa ida", "idapoolne rahvuspiir" jne. Kuigi Himmler juba varakult oli arvamist avaldanud, et Riiast, Tallinnast ja Tartust pärit inimeste soblvaks uueks asukohaks võiksid olla Gdynia (Gotenhafen) ja Posen, ei saanud sellest ümberasujad midagi teada. Võib ka olla, et küsimus jäi pikemaks ajaks otsustamata. Igal juhul jäid ümberasujad 1939/40 talveks Pommerisse kust neid siis seda mööda hakati uutesse asukohtadesse viima kuidas poolakaid jöuti eest ära küüditada. Esimene poolakate deportatsioon, mis haaras üle 87 000 inimese, leidis aset juba 1. ja 17. detsembri vahel 1939.

Poolakate vabaks jäänud kodudesse asudes olid ümberasujad arvamisel, et äraaetulle oli tasutud summadest, mis Tallinnas ja Riias Usaldusvalitsustesse sisse olid maksetud. See arvamine ei pidanud kahjuks sugugi paika. Nagu selgub 7.10.1939 peetud koosoleku protokollist oli SS-i kavatsuseks juba algusest peale olnud ümberasujate nöudmisi rahuldada juutidelt ja poolakailt ära võetava varandusega.

Asja nii olles on ka arusaadav miks ümberasujaid ei lastud osa võtma neid otseselt puudutavate küsimuste otsustamisest. Muu hulgas kehtis see just ka majanduslike asjade korraldamise suhtes. Lätiga sölmitud leping stipuleeris koguni, et ümberasujad ei võinud kuuluda Saksa Usaldusvalitsuse koosseisu ja ka muidu ümbritseti ümberasumise aktsioon ja selle tingimused saladuse linikuga. Nii oli salajane Hitleri poolt 7.10.1939 antud dekreet "saksluse kindlustamiseks", millele kogu ümberasustamise aktsioon rajati ja samuti ei kuulunud avaldamisele selle dekreedi alusel antud määrused. Salajased olid muidugi ka Balti riikide valitsustega vahetatud noodid.

Möningaid katseid asjade lähedale pääsemiseks ümberasujate endi poolt siiski tehti. Nii näiteks tegi Tallinna advokaat von Nottbeck ettepaneku leping sölmida Saksa riigi vastava asutise ja Eestis asuva Saksa rahvusgrupi vahel, nii et viimane oleks saanud öiguse osa võtta Eestiga ümberasustamise tingimuste üle peetavaist läbirääkimistest. See ettepanek osutus Ss-ile ilmselt täiesti vastuvõmatuks kuna von Nottbeckilt küsiti, et kas ta siis oma juhi sõna ei usalda?

Sellisele küsimusele ei saanud tol ajal mingit vastust olla. Kes seda varem ei teadnud sellele selgus see 4.8.1941 antud Himmleri käskkirja järel. See käskkiri korraldas järel-ümberasumisega tulnud pögenike poliitilist uurimist. Tuli selgitada pögenike maailmavaadet na jende suhtumist Suur-Saksamaasse. Uurimisel pidi tol ajal veel laagrites viibivad pögenikud jaotatama nelja gruppi, milledest kaks esimest haarasid baltisakslasi (saksluse positiivselt suhtujad resp. poliitiliselt indifferentsed), kolmandasse eestlased ja lätlased ja neljandasse nii poliitiliselt kahtlased baltisaksakslased kui ka vöörrahvaste liikmed. Esimesed kaks gruppi kästi kohe tööle panna ja kolmas grupp nende kodumaadele tagasi saata, kuna neljas grupp pidi SD kaudu kontsentratsloonalaagritesse toimetama. Ja nagu ühest teisest allikast on teada (Baltische Briefe 1973:5/6) oleks ääre pealt see saatus tabanud endist Läti laevasti ku ülema asetäitjat, admiral krahv Keyserlingi, kes oli üldiselt tuntud natsionaalsotsialismi vastasena.

Mingit riski ühenduses baltisakslaste ümberasustamisega ei olnud Kolmanda riigi juhid igal puhul nöus võtma. Isegi 1939. a. sügisel Saksamaale siirdunud ümberasujad ei saanud automaatselt Saksa kodakondsust räakimata järel-ümberasumisega tulijaist. Kuigi normaalselt opteerimise puhul vastuvõttev riik tulijaile oma kodakondsuse annab, ei tulnud selline menetlus baltisakslaste puhul rakendamisele. Ja kuna nad oma endise kodakondsuse igal juhul kaotasid, siis vöiski juhtuda, et need kellede puhul tekkis kahtlusi poliitilise või rassilise usaldatavuse pärast edaspidi jäidki kodakondsuseta isikuiks.

Ümberasumise tingimuste üle asjaosalistele antud informatsiooni vähesus ja üldine udusus olid igal juhul omased äratama ebausaldust. Seepärast tuligi enamuse kaasasaamiseks käima panna ähvardus- ja meelituskampaania, mille ägedus selctub sellega, et ümberasujate arv oli kujunenud Saksa riigile prestiizhi küsimuseks. Eriti ägedaks läks see Lätis kus ühes antud ülesskutses näiteks öeldi, et "kes maha jääb see eraldab end alatiseks saksa rahvast . . . Tema otsus kehtib (ka) laste ja lastelaste suhtes ega ole muudetav." Ja et kellegil ei tekiks kahtlust, et asjaga on tösi taga, siis suleti köik saksa koolid, kogudused ja organisatsioonid ning mahajääjaile vaadati ku: reetureile.

Sel viisil saadi ümberasumisega liituma Eestis umbes 65% saksa rahvusgrupi liikmeist (ca 14 400) ja Lätist 80 % (52 500). Järel-ümberasumisega lahkusid Eestist 7 000 ja Lätist 10 000 isikut, nii et nende koguarv kujunes umbes 84 000 suuruseks. Mahajääjate arv ei ole teada aga arvatakse, et neid vöis olla ehk umbes 2000.

Ümberasujate edaspidise saatuse kohta öeldakse könesolevas dokumentide kogu eessönas, et neist 15 200 said sõjategevuse läbi ühel ehk teisel viisil surma. Teadmata kadunuid ei ole seejuures veel selle arvu sisse arvestatud, nii et umbes iga viies ümberasuja ei alanud söda üle. Ellujäänuist asusid 1963. a. andmeil 42 800 Saksa Liiduvabariigis, 10 200 Ida-Saksamaal, 5 200 USA-s ja Kanadas, 1 300 Austraalias ja 700 Rootsis.

Peale inimelude kaotasid ümberasujad aga ka oma varandus-se. Kuigi nad Saksa kodanikene kuulusid sõjakahjude jaotamise seaduse alla (lastenausgleich) ja Saksa Liiduvabariigi põhiseadusliku kohtu 1963. a. otsuse kohaselt vastav seadus on korralduandud ka tasumaksmise ümberasujaile ei ole dr. Loeberi arvates seda mitte tehtud. Samal arvamisel on käesoleva dokumentide kogu kohta eelmainitud Baltische Briefe numbris ilmunud arvustuse autor, professor Manfred Hellmann.

Teiselt poolt on aga muidugi köik ühel arvamisel selles, et ümberasumise läbi päästis enamus baltisakslasi oma elu. Ses üheduses tsiteeritakse äsjamainitud B.B. arvustuses üht advokaat von Nottbecki kirjutist sama ajakirja 1959.a. aastakäigust. Seal öeldakse, et baltlastel ei ole vaja kanda tänuliikkuse koormat nende elupäästmise eest. "Kui kolmas riik baltlaste kodumaad N. Liidule maha sahkerdas, nende varanduse oma valdusse võttis ja enda taskusse pani, siis pidi vähemalt nende elu päästmine, kelledega ta nii ümber käis, küll olema köige elementaarsemaks kohuseks."

EVALD UUSTALU

Ümberasuja Tallinna sadamas teele minemas.

Ehitusel autostraada Veneetsiast Moskvasse

Milaanos moodustati komitee "Autostrada dell'Est", mille ülesanne autoaantee ehitamine Veneetsiast Moskvasse. Projekti löi selleks Milaano Tehnikaülikooli maanteede-hituse professor Giovanni Cugnasca. Projekti koostamiseks andis oma täpse topograafilise kaardi ka Nöukogude Liit. Helikopteriga lendas prof. Cugnasca ka piki seda liini Veneetsiast Moskvasse ja mööda kavatsetavat haruteed ka kuni Istanbulini, et nii kontrollida otseselt (ülalt vaadatuna) kaardil esineva sihi otstarbekohasust ja vastavust liikluse nõudeile.

Autostraada "Dell'Est" kulgeb Veneetsiast üle Klagenfurti, Grazi ja Viini, läbi Tshehhoslovakkia ja üle Warssavi ning üle Minski ja Smolenski kuni Moskvani. Selle automaantee kogupikkus on 2200 kilomeetrit. Peateele lisandub veel harutee üle Budapesti ning läbi Rumeenia ja Bulgaaria (piki Musta mere rannikut) kuni Istanbulini. Selle teeosa pikkus on 1200 kilomeetrit. Nii haarab projekt tervikuna 3400 km uut automaanteed.

Kogu "Autostrada dell'Est" projekteeriti nelja rajalisena 20 meetrit lai, iga 35 km järel üks Service-Station ja iga 70 km järel ka motell, puhkekoht ja muu autoliiklusele vajalik. Straada ehitamise finantseerib õlliühing AGIP, kes saab siis ka öiguse bensiinijaamade, motellide jne. avamiseks.

Projekti realiseerimine maksab kokku 5 miljardit dollarit (300 pommilennuki tüübist B-52 hinna). Sellesse summasse kuulub ka arvatav hinnatõus (kuni 30%) järgneva kümne aasta jooksul. Poolas ja Venemaal tuleb autostraada ehitamine võrdlemisi odav — 400 miljonit liiri kilomeeter. Teeosad läbi Alpide ja Karpaatide aga tulevad kallid — kuni 2500 miljonit liiri kilomeeter.

Projekti autor ja ehitamise kontroll-juht prof. Giovanni Cugnasca ehitas ka Shveitsi-Itaalia St. Moritzi autostraada, samuti omab ta kogemusi idabloki riikides autoteede ehitamise alal.

Nõusoleku "Autostraada dell'Est" ehitamiseks andsid köik üheksa riiki.

Juba tänavu peab valmima Ungari tee-osa — 120 kilomeetrit. Projekti ja straadat ehitavad komitee esimeheks on autokontserni Fiat-president Gianni Agnelli.

Komiteele kaasaaitajana esineb ka Itaalias straadasid ehitav riiklik firma IRI. Kirjaliku önnistuse saatis komiteele "Autostrada dell'Est" paavst Paul VI, kes nimetas seda ettevõtet rahvaid ühendavaks tegevuseks.

Krediiti ehitustöödeks loodetakse saada ka Maailmapangalt, samuti Lääne-Saksa suurpankadelt. Käesoleval aastal loodetakse lahendada köik õiguslikud küsimused, samuti loodetakse lõpetada trassi uurimine. Arvatakse, et aasta 2000 saabumist võidakse tähistada Autostrada dell'Est avamisega. Projekti loomiseks investeerisid Milaano ja Veneetsia rahamehed 100 miljonit liiri.

Pääsesid reisima

Kodumaalt viibisid Rootsis venna juures Anna Saarde, Linda Kuuskmäe, Elmar ja Heli Kriisa, poja juures Emmeline Helene Annik, tütre juures Helmi Sepp, sugulase juures Meedi Kalle ja Hinge Jürgenson, õe juures Tajana Karjus, isa juures Benno Pippar ja sugulase matusel Astrid Kork.

Lääne-Saksamaal elavat öde külastas Ksenia Rebane ja sugulasi Uve ja Helja Soodla, Ida-Saksamaal käisid Juta Kattai, Ene Linnutaja, Juhan Tuldava (end. Artur Haman), Therese ja Merike Sarapuu, Jüri Teras, Ruth Kreem, Dagmar Luik, Lembi Kivinurk, Toomas ja Lea Lumi.

Ungaris viibisid Elmar ja Angela Sepp, Reet ja Rein Varvas, Anna Meister ning Leo ja Aino Valdma. Tshehhoslovakkias olid Karl ja Luule Kilpli, Aino Evartov, Olga ja Gottlieb Augsburger.

Soomes külastasid sugulasi Lempi Mustonen, Aino Pärn, Ligia Korb, Maria Paalandi, Erna Tikk, Svetlana Järvi, Esta Kits ja Teo Endel Maiste.

Kanadast fileeliha pr. Nixonile

TORONTO — Pat Nixon, USA presidendi abikaasa, mainis ühes äsjases intervjuus, et Valge Maja peab loobuma kallist härjalihast ning härjafilee asemele hakkama enam kasutama hakkliha ja muid odavamaid lihasorte.

Toronto lihunik Henry Ferdeman luges nendest Valge Maja majanduslikest raskustest ning heasüdamliku ja kaastundliku inimesena saatis ta lennuteel Torontost Washingtoni proua Nixonile umbes saja dollari väärtuses köige paremaid härjalõikeid. "Ma tahan teda aidata," ütles Henry Federman.

1200 purje sportlast

Tallinna ajalehtede teateil on okupeeritud Eestis praegu 1.200 organiseeritud purjesportlaste, kelle käsutuses on 313 purjelaeva. Organiseeritud purjesportlased kuuluvad üheksasse juhtklubisse, milledest suurem ja aktiivne Pirita Jahtklubi.

Esimene purjesportlaste koondus algas tegevust 85 aastat tagsi, s.o. 1888. a. Tallinnas. Sealt levines purjesport Haapsalusse, Loksale ja Käsmu. Ülemaailmsetel spordivõistlustel on Eesti purjesportlased kahel korral olümpiavõitjaks tulnud — 1928. a. Nikolai Vekshin ja 1960a. Roomas Tallinnas elunev venelane Aleksander Tshutshelov.

———

Tiit ja Marianne Lüllmaale sündis Uppsalas tütar.

80.919 kr. õpiringide toetuseks

Eesti Komitee vahendusel esitati möödunud tegevusaastal 87 eesti õpiringi aruanded Koolide Peavalitsusele. Nendele õpiringidele määrati toetust kokku 80.919 krooni.

Suurematest toetusesaajateks olid sel aastal: Stockholmi eesti gümnaasium, mille õpiringid said toetust kokku kr. 18.540.75, Stockholmi eesti meeskoor kr. 3.974:25, Stockholmi eesti teater, mille kõige suurem õpiring sai toetust kr. 3.140:25, Norrköpingi koguduse segakoor kr. 2.337:75 jne.

Õpiringide ained olid väga erinevad. Nii näiteks õpiti õpiringides loodusteadust, psühholoogiat, filosoofiat ja muusikat, eesti keelt ja eesti kirjandust, skaudi- ja gaidiüksustes õpiti eksamiaineid eesti ajalugu, maateadust ja eesti muusikat, poliitilistes õpiringides käsitleti Nõukogude Liitu, Indohiinat, marksismi-leninismi, Eesti olukorda pärast teist maailmasõda, Euroopa ja Ida-Euroopa probleeme, käsitleti ka noorsoo psühholoogiat, koosolekute tehnikat, eesti rahvakultuuri, harrastati rahvatantsu, ning nagu eelpool nimetatud ka koorilaulu ja teatrit.

Nüüd on viimane aeg startida uute õpiringidega, sest eesti organisatsioonide ja noorteorganisatsioonide tegevuse viimine õpiringi vormi võimaldab saada tööks tõhusat riiklikku toetust. Juhiseid uute õpiringide asutamiseks saab Eesti Komiteelt.

• Eksamid

Briti Columbia ülikooli Vancouveris lõpetas Bachelor of Law kraadiga õigusteadlasena **Tomas Nellis**, sünd. a. 1948 Stockholmis.

McGilli ülikooli Montrealis Kanadas lõpetas arhitektina **Vello Laht**.

New Yorgis suri 8. augustil Helmi Mölder, sünd. 23. detsembril 1905 Tartus.

EPL ristsõna nr. 27

Paremale: 1-A Eesti skautide vabaõhu "päriskodu" Rootsis 2-A koomilise sisuga lühijutt (om. kääne) 3-A põllutööriist (om. kääne) 3-E närv 3-H tänav 4-A ingl. tiitel 4-D "poolitatud" Ulla 4-F söber, seltsimees 5-A on (ingl.k.) 5-C täht Kotka tähekujus 5-H amriitsium 6-A isikuline küsimus 6-D noot 6-F kodulind 7-A naise nimi 7-E kuulus Itaalia kirjanik (1265-1321) 8-A mootoröli 8-G karastav jook 9-A korrastatud halgude kunnik 9-E selles aines on enamik keraamikatöid 10-A Anno Domini 10-C teatud liiki supp 11-A ese 11-D raadius 11-E K. Pätsi valitsue vastane Eesti ohvitser 12-A ingl. aadlitiitel 12-E kaksikvokaal 12-G keha osa 13-A kaunitar 13-G õhtuvalgus 14-A tarvitan 14-H kurikuulus valgete eest võitlev organistasioon USA lõunaosariikides (esimene silp).

Alla: A-1 maitsvad ala-ja metsmarjad B-1 samas, vanas kohas C-1 end. Tallinna linnapea D-1 noorteorg. liige E-1 linn Austraalias F-1 sealt pärines Napoleon G-1 värvimuld H-1 keelatud putukamürk I-1 magama jääma H-4 koor G-6 sadamalinn Belgias C-7 TBC I-7 tasandikust üleminev mäestiku jalami osa B-8 kaksikvokaal F-8 noot H-8 negatsioon A-9 end. Eesti kuulus poksisportlane E-9 pidulik tervitus aupaukudega B-10 rooma number 500 F-10 otse, ilmselt H-10 tamm (rootsi k.) B-11 puhas selge D-12 progress H-12 või I-13 kõrge aade.

Lahendus 25:

Paremale: 1-A Helios 1-G tee 2-A õied 2-E raats 3-A Blue 3-E Annam 4-A eales 4-F vt 4-H sh 5-B sai 5-E piste 6-A atoll 6-F ihul 7-B Arvo Mägi 8-A ee 8-C aega 8-G Mae 9-A NL 9-C usina 9-H mm 10-A oaas 10-E se 10-G roa 11-A odöör 11-F punn 12-A ra 12-C ir 12-E aasad 13-A urn 13-D kla 13-G EKA 14-A seek 14-E fr 14-G so.

Alla: A-1 Höbedane Noorus B-1 Ei lasta elada C-1 leu D-1 idee E-1 oras F-1 san G-1 Tants hämaruses H-1 ETA iél esm. C-4 lao F-4 Viimane paar H-4 stuga i-? Neli emandat D-5 Ilves E-5 plog C-7 raua E-9 is H-9 Monako C-11 õine E-11 Ralf D-10 sõrk B-13 re.

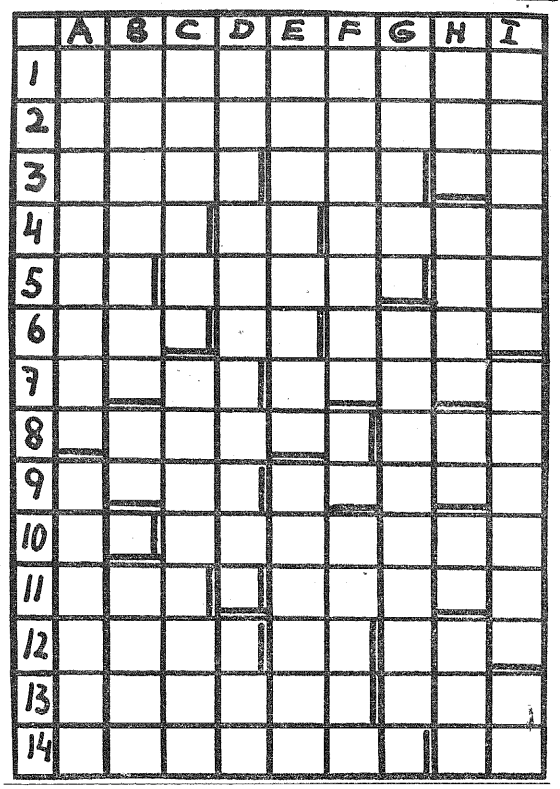

Eesti hokiprofid USA meeskondades

TORONTO (EPL) — Kanada ajalehti läbis teade, et World Hockey Assosciationisse kuuluv elukutseline klubi "Crusaders" Clevelandis on värvanud Kanada noorte meistermeeskonna Toronto "Mariboros" silmapaistva mängija, 18-aastase eestlase Toomas (Tom) Eduri. Viimasel oli veel üks aasta mängida juuniorina.

Sündmus on põhjustanud pahameelt ja ärevust rivaliseeriva National Hockey League kui ka jäähoki amatöörliidu ringkondades, sest kui võetakse üks mängija, siis võivad sellele kergesti järgneda 15 või 20. Ning kui NHL hakkab toimima WHA eeskujul, ähvardab Kanada amatöörhoki struktuuri lagunemine.

Juba kaks aastat on profiklubides võistelnud Nova Scotiast pärinev Mihkel (Mickey) Oja. Pärast edukaid mänguaastaid oma ülikooli meeskonnas Antigonishis, N.S. oli tal kavatsus tulla Toronto ülikooli edasi õppima, kuid valis siiski elukutselise hokimängija tee. Esimene aasta möödus St. Lousisi "Bluesi" "farm"-klubis Kansas Citys, mille järele Montreal ta ära ostis ning saatis mängima oma "farm"-klubisse "Voyageurs" Halifaxis. Viimane meeskond tuli 1972/73.a. hooajal American-liiga idagrupi meistriks, avansserus "play-offi" ja alles finaalis pidi alla vanduma läänegrupi meistrile.

Nii kui ülikoolimeeskonnas, oli Oja ka Halifaxis populaarseks ja silmapaistvaks mängijaks.

Kohalik ajakirjandus iseloomustas teda kui agresslivset, kiiret ja hea löögiga ründajat, kes eriti tugev oli väravatagustes nurkades. Olgugi, et ta paremääre kohal mängis rohkem defensiivset edurivimeest, viskas ta regulaarhooaja jooksul 15 väravat.

Kohalik elu

BORÅS

Pensionäride koosviibimine

Boråsi eesti pensionäride ühing korraldab sügishooaja avakoosviibimise liikmeskonnale 23. sept. kl. 15 Moderata Samlingspartieti ruumes, Skolgatan 21. Kavas tervitus esimehelt ja palvus õp. Kodreselt. Serveeritakse heeringaid kartulitega ja kohvi saia ning tordiga. Meelelahutuse osas esineb ühingu oma laulugrupp ja hr Mertsina näitab valgusplilte. Kõik liikmes on teretulnud.

STOCKHOLM

Bridzh

SET-i bridzhisektsioon jatkab oma tegevust nagu tavaliselt esmaspäeviti Eesti Majas Wallingatan 34, algusega kell 18.15. Kõik vanad ja uued asjahuvilised ja teretulnud.

Sel sügisel toimuvad eesti bridzhi meistrivõistlused Göteborgis septembrikuu viimasel nädalalõpul.

Riin Rivanooli veste: Loomapsühholoogia

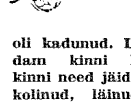

Psühholoogia on hingeteadus ja igal elukal on ka oma hing. Suur või väike, aga midagi ikka on.

Sellest on teadlasedki aru saanud. Mitmed on inimese hinge rahule jätnud ja hoopis loomapsühholoogiat uurima hakanud. Tore teadus ja ma otsustasin oma vaimu selles asja suveajal veidi valgustada. Lubbock, Lloyd-Morgan, Thorndike, Pavlov, Loeb, Yerkes — uhh, isegi Darwin, igaühel oma jutt ja arusaamine.

Juhtus nönda, et kui seda oma suuremat teaduslikku uurimist alustasin, olin maal ja üheks minu õilsaks ülesandeks oli aialapi valvamine. See tähendab seda,et ei tohi umbrohtu kõrgemale kui rinnuni lasta kasvada, taimekestele tuleb vahel vett anda ja pulbreid peale siputada, et putukad ja muud elukad neid ära ei sööks.

Väikeste vöötoravatega leppisime kohe aluses kokku, et nemad söövad herned ühest peenraotsast ja mina teisest, sest neid niikuinii ükski vägi kinni ei pea ega ära ei jõua ajada.

Aga peatselt tuli välja hoopis hullem lugu.

Groud-hog oli aiaaugust või ka väravast sisse saanud, omale peenarde vahele nagu kord ja kohus kahe väljapääsuga maa-aluse koopa ehitanud ja elas meie aias.

Sõnastiku järele on tolle looma nimi koopaorav, aga orava moodi ta ei ole. On rohkem nagu koerasuurune meresiga, ainult et suure koheva sabaga. Nii et sellepärast siis "koopaorav" nimeks ei kõlba ja olgu ta pealegi groud-hog edasi. Isu poolest on ta selline, et võib pisikese aia korrapealt lagedaks süüa.

Nii algas siis meie kooselu. Mina istusin kahe koopaavause läheduses peenarde vahel ja lugesin loomapsühholoogiat ja groud-hog vahtis kordamisi ühest ja teisest august välja.

Saime headeks sõpradeks. Ta lasi mu endale lõpuks päris käeulatusse, kui vagusi oskasin olla, näitas oma naljakaid kihvu, pilgutas aegajalt ühe silmaga kaba poolepeale ja tõmban siis triklist. "Kõmm!" — naisterahva asi, teadagi.

Siis proovisin omas kavaluses voolikuga. Lasin vett ühest august sisse, groud-hog vahtis välja teisest, pilgutas silmi ja võttis päikest, kuni kaev tühjaks sai ja veevool iseendast seisma jäi.

Selle järele istusime jällegi kõrvuti maha ja lugesime edasi loomapsühholoogiat.

Muidugi tekkisid minu valveteenistuses teatavad vahed: sööma- ja suplusajad ja muidu tegemised. Ma võin igal ajal au-sõnaga vanduda, et minu sealolekul ei söönud see loomake ei libletki meie aiakraamist, aga ju ta siis neil vaheaegadel. . .

Igatahes oli nii, et kui Aadam tagasi jõudis, oli aed lage. Mitte igasorti umbrohust, saate aru, aga meie külitud ja istutatud aiakraamist ja mõnda sorti umbrohust ka, mis loomakesele maitses.

Kui siis Aadam veelkordselt pilgu üle lageda alalapi käia lasi, tegi ta sellist märulit, et võttis mu käed ja selgrooüdi värisema.

Järgmisel hommikul lubas ta groud-hogi maha lasta. Valvas terve päeva, aga söber oli kadunud. Lõpuks ajas Aadam kinni koopaaugud ja kinni need jäidki. Söber oli ära kolinud, läinud aiaaugu või värava kaudu nagu ta tuligi.

Loomapsühholoogia abil võib seda katsuda seletada mitut moodi: psühhopaatiline üksildustunne, rännuiha, sugutung, reflekside füsioloogia, operantne tingimine, altruistlikud ja sotsiaalsed tundmused, psühholoogilised kompleksid ja nönda edasi.

Kõik minu suure mõtlemise teooriad purustas Aadam üheainsa lausega:

"Ei tea, kas selleks ongi tarvis lugeda tuhat leheküljge loomapsühholoogiat? Ma arvan, et sinu vana-vanaema, kes tõenäoliselt lugeda ei osanudki, oleks selgitanud asja nii: "Loom ei ela seal, kus tal süüa ei ole". Lihtne eks ole!"

Kui kole, kuidas Aadam kõik keerulised asjad nii lihtsaks võib teha!

†

Lahkus meist ja astus üle igaviku läve meie armas ema ja vanaema

Juula Aus

Sünd. 7.11. 1885 Saaremaal
Surn. 31.8. 1973 Lakewoodis, USA-s

Mälestavad sügavas leinas

LAPSED ja LAPSELAPSED
Rootsis, USA-s ja Eestis

POJANAINE
perekonnaga Kanadas

ALEKSANDER
perekonnaga Rootsis

OSKAR
abikaasaga Rootsis

†

Head söpra

Leonard Kelt'i

mälestavad

PEREKOND BLUNT

PEREKOND KÖRGMA

MARTA VESKOJA

Armast

Felix Edgar Dahl'i

mälestavad kurbuses tema I surma aastapäeval 7. septembril 1973

ABIKAASA
SUGULASED ja SÕBRAD

Tuleõhk viib inimese
Nagu lillelehekese,
Ei ta aset enam näe
Jälgi järele ei jää.

Kui esineb surmajuhtum

Konsulteerige suurima usaldusega matusebürood

A. C. Andersson

Begravnings- och Eldbegängelsebyrå

Östra Larmgatan 14, Göteborg
pöik: vastu NK P-maja.
Tel. 031/11 53 06 - 11 90 46
Korter 23 41 52 - 18 69 41

Eriala:

Eestikombelised matusetalitused

Kohalik elu

STOCKHOLM

Kokkutulek

Tallinna Linna Poeglaste Kommertsgümnaasiumi ja Kaubanduskooli endiste õpetajate ja õpilaste kokkutulek kooliaegsete mälestuste elustamiseks organiseerimisel. Osavõtust huvitatuid palutasse registreerida tööajal tel. 08/21 84 46 — Köll ja õhtul tel. 08/68 70 65 — Jir.

STOCKHOLM

Rahvatantsu kursus

Saabuva sügisega algab taas Kassari tegevus. Tantsu treeningutunnid on pühapäevadel. Esimene kokkutulek on 16. sept. algusega kl. 17 Gubbängeni spordihallis. Kõik vanad ja uued rahvatantsuhuvilised on teretulnud.

VESKIJÄRVE

Osanike kokkutulek

Vabaõhuühing Veskijärve osanike kokkutulek leiab aset Veskijärvel laupäeval, 15. sept. kl. 12. Kavas palvus öp. Kõdarilt, osatähtede väljajagamine, referaat jägmästaRE Mineurilt, päevaprobleemide arutlus kohvilauaus. Saun on köetud ja mets ootab marjulisi ja seenelisi. Osavõtta soovijail palutakse registreerida H. Kristellile tel. 97 21 44. Veskijärve juhatus ütleb kõigile teretulemast.

†

Armsat söpra

Leonard Kelt'i

Sünd. 22.4.1915 Eestis
Surn. 13.8.1973 USA-s

mälestavad kurbuses

LEIDA ja AUGUST
MIKKOV

INA ja EUGEN
KIIMAN

†

Armsat

Salme Mathiesen'it

mälestavad sügavas kurbuses

HILDA MATHIESEN

LIIDIA ja ÜLO
MATHIESEN

AINO ja KALJO
KÄÄRIK
perekonnaga

VELDA ja AIN
TREUFELDT
perekonnaga

JAAK JÄRV

Jaak Järve mälestuseks

Södertäljes suri 20. augustil agronoom Jaak Järv, kes kuulus Eesti maareformi praktiliste teostajate hulka.

Jaak Järv sündis 1891 Viljandimaal, Viljandi vallas, Jänese talus, talupidaja pojana. Õppis Tartu riiklikus (kroonu) realkoolis, ning hiljem Riia polütehnikumis põllumajandust. Esimese maailmasõja ajal töötas ta tõukarja registreerimisel Baltimaadel, siis sõjaväeametnikuna.

Kohe meie suure agraarreformi algul oli ta esilagu Tartu riigimaade ülema abina ja siis kogu aeg Pärnu riigimaade ülemana ja maakorralduse planeerimise alal kuni Rootsi tulekuni.

Rootsis kuni pensionile minekuni Alva-Lavali tööstuses.

Jaak Järv oli tagasihoidliku iseloomuga, selletõttu laiemas ringkonnas vähe tuntud. Kadunu oli tubli rahvuslane, aus, õiglane, abivalmis ning väga kohusetruu isik. Riigistatud endiste mõisamaade tükeldamisel, nende planeerimisel ja uute asunikukohtade loomise töö ei olnud sugugi mitte lihtne, sest tuli arvestada paljude eriliste soovide ja nõuetega.

Kadunu lahendas kõik need asjaolud õiglaselt ja sobivalt. Puhka rahus Sa väsinud töömees!

Endine kaasteenija KS

• Ameerikast

President Nixoni üle kohtu mõistmiseks ja tagandamiseks ei ole väljavaateid, ütles Watergate skandaali uuriva komitee demokraatlik liige Herman Talmadge. Ta oli kindel, et Esindajatekoda ei võta kunagi vastu kohtu alla andmise seadust ja senat omakorda kohtuna ei mõista kunagi presidenti süüdi olemasoleva materjali alusel.

USA suursaadik UN-is John Scali protesteeris UN-i kolonialismi vastu võitlemise komitee otsuse vastu, võtta päevakorda kahe Puertoriiko pahempoolse pisipartei taotlus Puertoriiko tunnistamiseks USA koloniaks koos sellega kaasuva nõudega USA koosseisu kuuluva Puertoriiko iseseisvaks saamiseks.

Põllutööministeeriumi andmeil langevad USA teravilja tagavarad umbes ühe aasta jooksul madalamale kui nad kunagi on olnud 1953.a. saadik. Käesoleval aastal on teravilja eksportfirmadel täita veel tellimisi nisu väljaveoks 1 miljardi 110 milj. busheli peale.

USA saavutas Tai valitsusega kokkuleppe, mille põhjal seal suvatest baasidest tuuakse ära 3550 ameerika sõjaväelast ja 100 sõjalennukit. Taisse jääb kuni edaspidiste korraldusteni veel 40 tuhat ameerika sõjaväelast ja 400 lennukit.

METSÄKODU UUDISMAA

Prof. Käärik Ameerikasse

Stockholmi Metsaülikooli professor Aino Käärik on kutsutud esinema loenguga seenekahjurite suktsessioonist puidus rahvusvahelisel taimepatoloogide konverentsil Minneapolises USA-s. Prof. Käärik sõidab üle Atlandi 3. septembril.

Pärast osavõttu taimehaiguste konverentsist sõidab prof. Käärik ringreisile USA ja Kanada metsateaduslikesse asutustesse, m.h. Vancouveris ja Ottawas Kanadas ning Madisonis USA-s. Ametireisi kestvus on kolm nädalat.

KIRIKLIKE teateid

EEL KIRIK

GÖTEBORG: Kristiines jumalat. 9/9 kl. 14, öp. Laantee, orelil PG Strömberg, laululehed. Pärast kog. majas Götg. 15 öp. Laantee ettekanne teemal "Mõningaid aspekte Lõuna-Ameerikast". Leerist osavõtjaid registr. käärkambris või tel. 031/54 32 47.

GÖTEBORG/ St. Paulis kodumaalt lahkumise mälestusjumalat. 23/9 kl. 14, öp. Wilund, solist, orelil B. Lindblom, armulaud. laulul.

HALMSTAD: Olaus Petris jumalat. 8/9 kl. 14, öp. Laantee orelil B. Ström, laulul.

NORRKÖPING: Matteuses kodumaalt lahkumise mälest. kontsertjumalat. 16/9 kl. 14, öp. Laantee, orelil H. Piirimets, kog. segakoor J. Äro juhat., laulul.

SOOME ORTODOKSKIRIK

STOCKHOLM: Matteus Lillkyrka, Vanadisv. 35, liturgia 9/9 kl. 11, teisip.-ringi ja õpperingi avakoosolek, ülempr. Juhkam.

VABAKIRIKUD

STOCKHOLM: Eesti Nelipühi Kirik, Brå vallag. 11, 9/9 kl. 10 pühapäevakool, kl. 11 jumalat. H. Laur ja tunnistused, koor ja noored, Kristuse surma mälestamine. 11/9 kl. 19 kooriharjutus.

STOCKHOLM: Norrmalmi Bapt.-Kirik, Norrtullsg. 37, 9/9 kl. 15 jumalat. O. Targama.

ALINGSÅS: KFUM, Östra Kyrkog. 8 B jumalat. 9/9 kl. 11, Göteborgi vennad.

ESKILSTUNA: Elimis jumalat. 9/9 kl. 15, O. Loogna.

GÖTEBORG: Blå Bandeti saalis, Erik Dahlbergsg. 10 jumalat. 9/9 kl. 11, V. Kubja.

GÖTEBORG: Smyrna, Parkg. 1 (sissek. raamatukaupl. kõrvalt) 8/9 kl. 18.30 kog. tund, 9/9 kl. 15 jumalat. H. Ahlberg. Pühapäevakool algab 16/9 kl. 15. Koimapäeviti palvet. kl. 18 Hisingenis ja Jonseredis.

NORRKÖPING: Tabernaakel, Kungsg. 26, jumalat. 9/9 kl. 13, H. Viikholm jt. Betania, Bråddg. 65, palvet. 8/9 kl. 18.

Vee-eksport Värskast

Tallinna venekeelses päevalehes 'Sovietskaja Estonias" kirjutatakse et tuleval aastal on võimalik "Värska mineraalvett" Eestis müügile lasta "kahjuks alnult neli miljonit pudelit", kuna viis miljonit pudelit "Värskat" läheb Lätisse, Leedusee, Valge-Venesse ja Pihkva obalstisse. Üldse valmistatakse uudset mineraaljooki Värskas 9 miljonit pudelit. Hiljuti Moskvas toimunud karastusjookide hindamisel leidis "Värska" kõrge hinnangu.

Albert Jaaniado sõjaveteran ja end. meremees, kes praegu elab Inglismaal Cardiffis, külastas koos oma inglannast abikaasaga sugulasi Stockholmis.

Li Jaanus ja Bo Axelsson laulatati Kjesäteris abiellu.

Türgi. . .

Algus lk. 1

dus. Eestlased olgu kindlad, et ükski riik maailmas ei soovi palavamalt kui Türgi, et ikestatud rahvad kord vabaneksid kommunistlikust rõhumisest."

Nüüd, kümme aastat hiljem, ei väljendanud end ükski ame tiisik nii julgelt. Et välisminister U.H. Bayülken oli äsja naasnud läbirääkimistelt Bulgaarias ja kliireloomulise tööga koormatud, pääsesin vaid tema abiliste jutule. Kahe päeva jooksul käisin läbi mitmed välisministeeriumi osakonnad, kusjuures mina ise osutusin informeerivaks pooleks. Eesti Vabariigi staatuse üle olid mul pikemad kõnelused Bayülkeni sekretäriga ja ministeeriumi osak. direktori Oktay Evin'iga.

Kinnitati, et türklaste sümpaatiad on täielikult meiega, kuid poliitilise pinge tõttu pole võimalik Eestile moraalsetki tuge anda. Võrdluseks toodi türklaste hõimurahvad azerbeidzhanid, kirgiisid ja usbekid, kellede heaks Türgi valitsus samuti ei suuda midagi teha, ehkki azerbeidzhanidel nagu eestlastelgi on olnud oma vabariik. Mingit dekreeti diplomaatiliste suhete katkestamisest Eesti Vabariigiga ei olnud neil mulle näidata.

Kaks nooremat assistenti huvitasid meie peakonsulaadi saatusest just puudulike andmete tõttu ja sellepärast nad palusid mind järgmisel päeval tagasi tulla, lootes vahepeal selgusele jõuda. Ja kui ma tulin tagasi kokkulepitud ajal, juhatati mind keldrisse rauduste taga asuvasse keskarhiivi, kus kraamiti välja Eesti iseseisvusaegne diplomaatiline kirjavahetus originaalis resp. koopiates, näiteks Türgi Vabariigi konsuli Nuri Batu kirjad Tallinnast. Leidus ka mitu numbrit "Riigi Teatajat".

Kuigi üks kaustik pidi sisaldama materjale kuni a. 1947, ei leidunud kuskil mingisuguseid andmeid Eesti peakonsulaadi saatuse kohta, ei N. Liidu-poolset nõudmist ega Türgi-poolset üleandmist. Viimased materjalid olid aprillist 1940. Hilisemast ajast leidus vaid üks kiri end. peakonsul Jõffertilt, postitatud Stockholmis 1945. Huvitav, kui mitte ütelda kahtlane lugu, et üks peakonsulaat võib lihtsalt "kaduda" olgu küll, et sõja ajal. . .

Kogu jutuajamine käis meil türgi keeles, ja tänu sellele sain mõtteid vahetada kümnete isikutega, keda kohtasin eri osakondades, arhiivis, ooteruumides jm. Igal juhul on kontaktid olemas, kui peaks kord avanema võimalus põhjalikke uurimusi teostada.

(Lõpuks leidsin Ankaras siiski midagi eestipärast: Rootsi saatkonna vastuvõturuumis ripub üks Leida Rivese maaling sini-kollastes värvides 70/115, 1959, reg. nr. K-981-10).

AARAND ROOS

Jaak Taul, usuteaduse doktor ja EELk assessor, viibis Gengis Kirikute Maailmaliidu keskkomitee koosolekutel ühenduses liidu 25-nda aastapäevaga. Eesti ev. lut. kiriku esindajana võttis ta osa ka pidulikust jumalateenistusest, mida edasi andis Shveitsi TV.

Nimemuudatus

Mina, **Arnold Aksberg,** olen võtnud nimebüroo kaudu uueks eesnimeks **HARALD.** Seega on minu nimi nüüd

HARALD ARNOLD
JOHANNES AKSBERG

Vaba eestlaskonna informatsioonileht

EESTI PÄEVALEHT

Ilmub kolmapäeviti ja laupäeviti

Televisiooniprogramm

TV ⋮ Lördag

Suomenkieliset ohjelmat:
Finskspråkiga program:

9.30 Tapahtumia. Aktuellt magasin för finskspråkiga.

10.00—11.10 Sininen viikko. Keskikesän polttavaa rakkautta! Käsikirjoitus: Jarl Hemmerin novellin mukaan Matti Kassila. Pääosissa: Gunvor Sandkvist, Matti Oravisto, Toivo Mäkelä.

Den blå veckan. Finländsk film från 1954 om kärlek i högsommartid. Filmen baserar sig på en novell av Jarl Hemmer. I rollerna: Gunvor Sandkvist, Matti Oravisto, Toivo Mäkelä. Textat på svenska.

17.55 Meddelanden.

18:00 Helgmålsringning från Häggdångers kyrka i Ångermanland. Färg.

18.05 Aktuellt i veckan. Färg. Textat.

18.30 Mitt Kina — av den engelske författaren och filmaren Felix Greene. 2. Fostran och utbildning. Färg.

18.55 TV-nytt, väder.

19.00 Simning: VM — Belgrad. Färg. Finaler med bl a 200 m fjäril damer, 1 500 m fritt herrar, 100 m rygg herrar och 4 x 100 m fritt damer. Åke Brolin och Toivo Öhman.

20.00 Svante Thuresson med ork. och hans gäster Lill Lindfors, Gals and Pals och Whisky Bottle Slickers i en musikalisk blandning. Färg.

20.45 Levande musik. Färg. Med Sten Broman på genrep inför söndagens konsert.

21.00 Aktuellt, väder.

21.30 TV-nytt.

21.35—23.05 Under falskt namn — västtysk spionberättelse. 2. Oviss framtid.
I rollerna: Götz George, Vera Tschechowa, Hans-Helmut Dickow, Rosel Schäfer, Heinz Meier, Eva Kotthaus m fl.

TELEVISION 2

16.35 Av framtiden väntar vi ännu mer. Färg. Program om hårt arbetande människor i dagens Ungern av Lars Hallengren, Lars Ogenklev och John Sune Carlson.

17.25 TV-nytt, väder.

17.30 Doldisarna. Färg.

17.35 Mumlan med Gösta Ekman och Lena Söderblom. Färg.

18.00 Lördags. Om sånt man funderar på. Färg.

18.30 Torsdagsbarn — engelsk äventyrsserie. Färg. 2. Lavinia får ett jobb.
I rollerna: Claire Walker, Gillian Bailey, Simon Gipps-Kent, David Tully.

19.00 På äldre dar. Färg. Information och förströelse för vuxet folk. Värdar: Jan Gabrielsson och My Persson.

19.30 Rapport med väder och sport.

20.00 Joe Lamptons affärer. Färg. 14. Lampton söker läkare.
I rollerna: Kenneth Haig, Zena Walker, Janet Key m fl.

20.50 Den lyckliga familjen. Färg. 11. Yrkesdrömmar.

21.00 Vetenskapens värld. Otoscleros kallas en ärftlig öronsjukdom som drabbar 10 000-tals människor här i landet. Ett operativt ingrepp ger ofta en dramatisk förbättring. Via en specialkamera får vi följa en operation inne i örat. Medverk. Lars Ekwall, Linköpings lasarett. Programledare: Bo G. Erikson.

21.30 Lördagsnöje: Albrekt — en ruskprick från Gotland. Färg. Närrevyn 1973 av Allan Nilsson.

22.15 TV-nytt, väder.

22.20—0.10 Viva Zapata — amerikansk film från 1952. Regi: Elia Kazan.
I rollerna: Marlon Brando, Jean Peters, Anthony Quinn.

TV ⋮ Söndag

TELEVISION 1

9.10 Vi träffas i vallokalen på söndag. Färg. Program för valförrättare.

9.40 Svenska för er. Introduktion till en radiokurs i svenska för utlänningar.
Suomenkieliset ohjelmat:
Finskspråkiga program:

10.00 Uutisviikko.
Nyhetsveckan.

10.30—11.00 No, mitä mies? Mistä on pienet pojat tehty, mistä on Suomen miehet tehty? Työryhmä Annamaija Kataja, Petri Repo, Märta Tikkanen ja Anja-Maija Leppänen.

Om den finske mannen — intervjuer med en grupp män i olika åldrar — man försöker ta reda på gossars framtidsdrömmar och de möjligheter den fullvuxne mannen har att förverkliga dem. Medverk. Birgitta Ulfsson m fl. Textat på svenska.

17.45 Har ni TV eller radio? Färg. Hösttips från VUX.

17.55 Meddelanden.

18.00 Till glädje — om Kumla kyrkas återuppbyggnad. Färg.

18.25 Ryttartävlingar i S:t Gallen. Färg. Europas främsta ryttare tävlar i S:t Gallen i Schweiz. Kommentator: Anders Gernandt.

19.00 TV-nytt, väder.

19.05 Gymnastique moderne — dansgymnastik med handredskap. Färg.

19.20 Frank Heller berättar. Del 4. Mellan ev våg och en våg. Sista delen av serien om Frank Heller berättar om hans liv och författarskap under 30- och 40-talen, om hans möte med filmen och om den sista återkomsten till villan på Bornholm.

20.10 Levande musik. Färg. Ur höstens konsertsäsong direktsänds från Stockholms Konserthus Chopins Pianokonsert nr 2 f-moll med SR:s Symfoniork. Dir. Eliahu Inbal. Solist: Maurizio Pollini.

20.45 Teaterhösten i ettan. Färg. Carl-Olof Lång berättar om höstens repertoar.

21.00 Aktuellt, väder.

21.30 TV-nytt.

21.35—22.05 Sportspegeln.

TELEVISION 2

17.25 TV-nytt, väder.

17.30 Doldisarna. Färg.

17.35 Sånger och danser från Sydafrika. Färg.

18.00 Med karta och kanot. Färg. Världsmästarna Ulla Lindkvist och Rolf Pettersson lär dig orientera och paddla.

18.30 Tintins äventyr. Färg. 5. På jakt efter Karaboudjan. Textat.

18.45 Tårtan. 13. Diamanten.

19.00 Läraryrket är nog ett tjusigt yrke . . . Elever talar om sin syn på skola och lärare. En stillbildsfilm, byggd på intervjuer med elever i olika skolor.

19.25 Anslagstavlan. Färg.

19.30 Rapport med väder och sport.

20.10 Simning: VM — Belgrad. Färg. Finaler med bl a 100 m fritt damer, 100 m fritt herrar, 800 m fritt damer och 4 x 100 m medley herrar. Åke Brolin och Toivo Öhman.

21.00 Tack och lov för söndan! Färg. London är huvudpersonen i detta porträtt av en stad.

21.30 Rapports valextra. Färg. Reportage, kommentarer och bakgrund.

21.50 TV-nytt, väder.

21.55—23.25 Hemlig agent. Färg. Erwin Keinruss, restaurangägare i Frankfurt erbjuds en dag anställning som hemlig agent av en stamgäst.
I rollerna: Klaus Herm, Cordula Trantow, Hans Christian Beck.

TV ⋮ Måndag

Skol-TV:

9.00—9.15 Switch on! 3. Lågstadiet.

9.20—9.40 Svenska i fyran S. 1. Resa till sommaren. Mellanstadiet.

9.45—10.00 Matematik åk 1. 1. I trollskogen. Lågstadiet.

12.00 Upp till val. Färg. Högstadiet.

12.20—12.40 Afrika i dag. 1. Hos familjerna Chileshe och Chitenta i Zambia. Mellanstadiet.

3.35—4.00 Improvisationer. . Inkräktarna. Gymnasiet.

14.30—14.55 Lärarprogram: Dramatisk verksamhet 1. Lågstadiet.

16.30—ca16.55 Halvfem: Berättelser från främmande kulturer. Färg.

17.55 Meddelanden.

18.00 TV-nytt, väder.

18.05 Elefantpojken — serie efter Kipling. Färg. 1. Den nye chefen.

18.30 Sveriges magasin. Färg.

19.30 Pop med "Seals and Croft". Färg.

19.40 Revisorn eller Generalinspektören. Färg. Pjäs av Gogol.
I rollerna: Georg Rydeberg, Verner Edberg, Jan Blomberg, Ulf Johanson, Gunnar Olsson, Per Myrberg, Anders Nyström, Gunnar Schyman, Leif Ahrle, Sture Hovstadius, Sif Ruud, Marie Göranzon, Bengt Eklund, Ernst-Hugo Järegård, Hans-Eric Stenborg, Franco Mariano, Gösta Wällvaara, Georg Adelly, Gunnar Ossiander, Marrit Ohlsson, Hans Ernback.

21.00 Aktuellt, väder.

21.30 TV-nytt.

21.35 Revisorn eller Generalinspektören, forts. Färg.

22.30—22.50 Extra aktuellt. Valet i Norge.

TELEVISION 2

17.25 TV-nytt, väder.

17.30 Doldisarna. Färg.

17.35 Sommarduns. Färg. Lek och fantasi med Marga, Rita och Peter m fl.

18.00 Mötet — om Öresundsbron. Arkitekt Peter Broberg, bromotståndare från Landskrona möter kanslichef Arne Källsbo, Sydvästra Skånes Kommunalförbund. Program av Gary Engman och Nordal Åkerman. Färg.

18.30—18.35 Anslagstavlan. Färg.

19.00 Fiendelinjen. 10. En bekännelse och en arrestering.
I rollerna: Elisabeth Alain, Tsila Chelton, Louis Velle, Daniel Sarky, Jean-Gabriel Nordmann, Brigitte Rouan m fl.

19.20—19.30 Regionalnytt.

19.20 Riksblandning.

19.30 Rapport med väder.

20.00 Besked inför valet. Deltagande av representanter för riksdagspartierna m fl. Utfrågare: Åke Ortmark och Christer Petersson.

21.35 Fem spelar Mozart. Färg. Skogaholms herrgård på Skansen i Stockholm utgör miljön kring klarinettisten Kjell Inge Stevenson som tillsammans med några kolleger i Sveriges Radios Symfoniork. spelar Mozarts klarinettkvintett i A-dur.

22.10 TV-nytt, väder.

22.15—23.25 Opopoppa special: Frank Zappa med The Mothers of Invention. Färg.

TV ⋮ Tisdag

Skol-TV:

10.00—10.15 Switch on! 3. Lågstadiet.

10.35—10.55 Människan och naturen. 3. Sturup före och efter. Mellanstadiet.
Vuxenutbildningen:

11.00—11.10 Start 1. 1. Introduktion till den engelska nybörjarkursen. Färg.
Skol-TV:

12.00—12.10 Människan, djuren, naturen. 1. Hur naturen fungerar. Lågstadiet.

12.20—12.40 Fritid och självförverkligande. 1. Vidga sina vyer. Högstadiet.

13.35—13.55 Fortplantning, ärftlighet och utveckling. 1a. Snart. ib. 2 hg sidfläsk — men magert. Högstadiet.

14.30—14.50 Lärarprogram: Samverkan förskola — lågstadium. 1. Kommunikation — Ett samspel. Lågstadiet.

16.30—ca16.45 Halvfem: Berättelser från främmande kulturer. Färg.

17.55 Meddelanden.

18.00 TV-nytt, väder.

18.05 Hajk — Bengt Alsterlind. Färg.

18.30 Sveriges magasin. Färg.

19.30 Inför valet. Färg. Moderata Samlingspartiets partiledare Gösta Bohman utfrågas av Gustaf Oliverona och Herbert Söderström.

20.10 Knock out. Färg. Italiensk teknad kortfilm om en f d boxare.

20.20 Allsköns musik. Färg. Direkt från Musikforum i Uppsala.

21.00 Aktuellt, väder.

21.30 TV-nytt.

21.35—22.45 De trolovade. Färg. Andra delen.
I rollerna: Paola Pitagora, Nino Castelnuovo, Massimo Girotti, Lilla Brignone, Luigi Vannucchi, Carlo Cataneo, Tino Carraro, Elsa Merlini.

TELEVISION 2

17.25 TV-nytt, väder.

17.30 Doldisarna. Färg.

17.35 Sommarduns. Färg.

18.00 Start I. Färg. Introduktionsprogram till den engelska nybörjarkursen.

18.10—18.20 Spela gitarr med Uffe och Tabbe. Färg.

18.55 Puttes tips. Färg.

19.00 Fiendelinjen. 11. Förhör hos SS.
I rollerna: Jean-Gabriel Nordman, Brigitte Rouan, Louis Velle, Vernos Dobtcheff, Elisabeth Alain, Tsila Chelton m fl.

19.20—19.30 Regionalnytt.

19.20 Riksblandning.

19.30 Rapport med väder.

20.00 Den vilda ladyn. Färg. Engelsk långfilm från 1962. Regi: Ken Annakin.
I rollerna: James Robertson Justice, Stanley Baxter, Leslie Phillips, Kathleen Harrison, Julie Christie.

21.35 Dokument utifrån. Färg. Internationella reportage.

22.15 TV-nytt, väder.

22.20—23.25 Målet Mary Lincoln. Amerikansk kammaropera skriven direkt för TV av en mycket ung komponist vid namn Thomas Pasatiera.

TV ⋮ Onsdag

Skol-TV:

9.20—9.40 Matematik åk 5. 1. Bråk. Mellanstadiet.

9.45—10.05 Rytm och rörelse 1. Lågstadiet.

10.10—10.30 En naturtyp om hösten. Höstlöv. Högstadiet.

12.20—12.40 Afrika i dag. 2. One Zambia — one nation. Mellanstadiet.

13.35—14.00 Materia. 1. Mannen som gör vatten. Högstadiet. Textat.

16.30—ca16.55 Halvfem: Berättelser från främmande kulturer. Färg.

17.55 Meddelanden.

18.00 TV-nytt, väder.

18.05 Calandrino — italiensk serie. Färg.
Medverk: Antonello Campodifiori, Nenetto Davoli, Maria Monti.

18.30 Sveriges magasin. Färg.

19.30 Porträttet. Olle Adolphson. Färg.

20.00 Revolutionens arvtagare — franskt reportage om ungdom och undervisning i dagens Kina. Färg.

20.40 Hoola Bandoola Band. Färg.

21.00 Aktuellt, väder.

21.30 TV-nytt.

21.35 Aktuellts val-extra. Färg.

21.50—23.15 Smältugnarnas timme. Del 1: "Nykolonialism och våld". En revolutionär film om situationen i Argentina av Fernando Ezequiel Solanas.

TELEVISION 2

17.25 TV-nytt, väder.

17.30 Doldisarna. Färg.

17.35 Sommarduns. Färg.

18.00 Dokument utifrån. Färg.

18.40—18.50 Har ni TV eller radio? Färg. Hösttips från VUX.

19.00 Fiendelinjen. 12. Sanningen om saknad man.
I rollerna: Elisabeth Alain, Tsila am,helton, Louis Velle, Daniel Sarky, Gérard Chevaller, Vernon Dobtcheff m fl.

19.20 —19.30 Regionalnytt.

19.20 Riksblandning.

19.30 Rapport med väder.

20.00 Lärarrummet — pjäs av Arne Hedlund. Färg. Regi: Arne Hedlund.
Medverk: Barbro Hiort av Ornäs, Gun Arvidsson, Kristina Adolphson, Irene Lind, Ingrid Boström, Björn Granath, Sten Hedman, Ingmargret Lackne, Lennart Elgh, Göran Setterberg.

20.55 Start I. Färg. Övningsprogram 1.

21.00 Slutet gott? Färg. Hur har det gått för Ugandaflyktingarna, en annorlunda invandrargrupp som kom till Sverige för snart ett år sedan?

21.30 Solar Plexus. Färg. En resa i musik med Monica och Carl-Axel Dominique, Tommy Körberg, Tommy Slim Borgudd och Bosse Häggström.

22.25—22.30 TV-nytt, väder.

TV ⋮ Torsdag

Skol-TV:

9.20—9.40 Människan och naturen. 3. Sturup före och efter. Mellanstadiet.

9.45—9.55 Människan, djuren, naturen. 1. Hur naturen fungerar. Lågstadiet. Textat.

10.10—10.25 Matematik åk 1. 1. I trollskogen. Lågstadiet.

12.00—12.20 Lärarprogram: Samverkan förskola — lågstadium. 1. Kommunikation — Ett samspel. Lågstadiet.

16.30 Halvfem: Domino och hans vänner. Färg.

16.35—16.55 Nyfiken på skolan. Färg.

17.55 Meddelanden.

18.00 TV-nytt, väder.

18.05 Teaterkärran med den amerikanska teatergruppen "Story Theatre". Färg.

18.30 Sveriges magasin. Färg.

19.30 Arvingarna — engelsk serie av N. J. Crisp och Eric Paice om ett släktföretag. Färg. 1. Släktmöte.
I rollerna: Jean Anderson, Patrick O'Connell, Richard Easton, Robin Chadwick, Jennifer Wilson, Julia Goodman, Mark McManus.

20.20 Tåget från södern. Färg. Italiensk tecknad kortfilm.

20.35 Pottemakare — program om keramikkonstnärerna Yngve Blixt, Henning Nilsson, Höganäs, och Rolf Palm i Mölle. Färg.

21.00 Aktuellt, väder.

21.30 TV-nytt.

21.35—22.35 Krigets sista månader — serie om andra världskrigets avgörande sista månader skildrade ur rysk synvinkel.
I en inledning samtalar Lars Orup med docenten i historia Jarl Torbacke.

TELEVISION 2

17.25 TV-nytt, väder.

17.30 Doldisarna. Färg.

17.35 Sommarduns. Färg.

18.00—18.30 Vi träffas i vallokalen på söndag — program för valförrättare. Färg.

18.55 Start I. Färg. Övningsprogram I.

19.00 Fiendelinjen. 13. Koral för stupad partisan.
I rollerna: Tsila Chelton, Elisabeth Alain, Tony Roedel m fl.

19.20—19.30 Regionalnytt.

19.20 Riksblandning.

19.30 Rapport med väder.

20.00 Hallå där nere, lyckan är en ballong: Färg. En färd tvärs över den nordamerikanska kontinenten i varmluftsballong.

20.50 Anslagstavlan. Färg.

21.00 Hem till byn av Bengt Bratt. Textat. Färg.
Medverk: Roland Söderberg, Märta Ternstedt, Kerstin Tidelius, Lars Green, Thure Carlman, Ingrid Ryning, Leif Hedberg, Anders Jansson, Thomas Porathe, Gerd Andersson m fl.
(Textat)

21.50 Sportnytt.

22.10 Skärvor. Skärvor är en serie dansbilder, som handlar om frigörelse. En gemensam visuell idé låg till grund för både koreografen Tyyne Talvo, producenten Måns Reuterswärd och kompositörerna Lars Dahlberg och Björn Isfält, när de jobbade fram programmet. För dansen svarar Gunilla Thorsell.

22.35—22.40 TV-nytt, väder.

SIIT ja SEALT

Matilde Jürgens, n-na Anelin, lähistas Sydneys 85-a. sünnipäeva. Austraaliasse tuli ta a. 1927 ja oli Sydney Eesti Seltsi Naisringi esimeseks esinaiseks.

Tiia Raudma valiti Eesti uliopilaskond Austraalias esimeheks tagasi. Juhatusse kuuluvad veel Jaak Peedo (abiesimees), Asta Valk (kirjatoimetaja), Anu Nõmme ja ajakirja "Mõttekriips" toimetajaiks Peeter Jaaniste, Jaak Peedo, Toomas Pill, Tiiu Reissaar ja Valdemar Vilder.